

SISUKORD

SISUKORD.....	1
1. SISSEJUHATUS	4
2. PLANEERINGU ISELOOMUSTUS	5
2.1. Üldtutvustus	5
2.2. Võrdlus valla üldplaneeringuga	6
3. MILJÖÖVÄÄRTUSLIKUD ALAD JA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ÜSIKOBJEKT.....	8
3.1. Üldised põhimõtted.....	8
3.2. Podmotsa küla ala	10
3.2.1. Ala iseloomustus.....	10
3.2.2. Olemasolev olukord.....	11
3.2.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted	11
3.2.4. Ala illustreeriv fotomaterjal	14
<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	15
3.3. Popovitsa küla ala	16
3.3.1. Ala iseloomustus.....	16
3.3.2. Olemasolev olukord.....	16
3.3.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted	17
3.3.4. Ala illustreeriv fotomaterjal	20
<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	20
3.4. Põhjalaagri ala	21
3.4.1. Ala iseloomustus.....	21
3.4.2. Olemasolev olukord.....	22
3.4.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted	22
3.4.4. Ala illustreeriv fotomaterjal	24
<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	26
3.5. Õrsava küla ala	27
3.5.1. Ala iseloomustus.....	27
3.5.2. Olemasolev olukord.....	27
3.5.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted	28
3.5.4. Ala illustreeriv fotomaterjal	31
<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	31
3.6. Verhulitsa küla ala	32
3.6.1. Ala iseloomustus.....	32
3.6.2. Olemasolev olukord.....	33
3.6.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted	33
3.6.4. Ala illustreeriv fotomaterjal	36
<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	37
3.7. Korela küla ala	38
3.7.1. Ala iseloomustus.....	38
3.7.2. Olemasolev olukord.....	38
3.7.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted	39
3.7.4. Ala illustreeriv fotomaterjal	42
<u>Näide alal levinud akna ruudujaotusest</u>	42
3.8. Miljööväätuslik üksikobjekt. Laane talu Kolossova külas	43
3.8.1. Objekti iseloomustus	43
3.8.2. Olemasolev olukord.....	43
3.8.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted	43

3.8.4.	Ala illustreeriv fotomaterjal	45
	<u>Näited akna ruudujaotustest</u>	45
3.9.	Saabolda küla ala	46
3.9.1.	Ala iseloomustus.....	46
3.9.2.	Olemasolev olukord.....	47
3.9.3.	Planeerimis- ja ehituspõhimõtted.....	47
3.9.4.	Ala illustreeriv fotomaterjal	50
	<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	51
3.10.	Rääptsova küla ala	52
3.10.1.	Ala iseloomustus.....	52
3.10.2.	Olemasolev olukord.....	53
3.10.3.	Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted	53
3.10.4.	Ala illustreeriv fotomaterjal	56
	<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	57
3.11.	Kolodavitsa küla ala.....	58
3.11.1.	Ala iseloomustus.....	58
3.11.2.	Olemasolev olukord.....	59
3.11.3.	Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted	60
3.11.4.	Ala illustreeriv fotomaterjal	63
	<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	64
3.12.	Väike-Nedsaja küla ala	65
3.12.1.	Ala iseloomustus.....	65
3.12.2.	Olemasoleva olukorra kirjeldus	66
3.12.3.	Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted	66
3.12.4.	Ala illustreeriv fotomaterjal	70
	<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	71
3.13.	Vedernika küla ala	72
3.13.1.	Ala iseloomustus.....	72
3.13.2.	Olemasoleva olukorra kirjeldus	73
3.13.3.	Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted	74
3.13.4.	Ala illustreeriv fotomaterjal	77
	<u>Näited alal levinud akna ruudujaotustest</u>	78
4.	PIHKVA JÄRVE RANNA JA VÄRSKA OJA KALDA EHTUSKEELUVÕÖNDITE VÄHENDAMISE ETTEPANEK	79

JOONISED

Miljööväärtuslike alade paiknemise skeem	Joonis 01	
Podmotsa küla miljööväärtuslik ala	Joonis 02	M 1:3000
Väärtuslikud hooned Podmotsa küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel	Joonis 02a	M 1:3000
Popovitsa küla miljööväärtuslik ala	Joonis 03	M 1:3000
Väärtuslikud hooned Popovitsa küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel	Joonis 03a	M 1:3000
Põhjalaagri ala miljööväärtuslik ala	Joonis 04	M 1:3000
Väärtuslikud hooned Põhjalaagri alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel	Joonis 04a	M 1:3000

Õrsava küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Õrsava küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 05 <i>Joonis 05a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>
Verhulitsa küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Verhulitsa küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 06 <i>Joonis 06a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>
Korela küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Korela küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 07 <i>Joonis 07a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>
Miljööväärtuslik üksikobjekt. Laane talu <i>Väärtuslikud hooned Laane talus</i>	Joonis 08 <i>Joonis 08a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>
Saabolda küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Saabolda küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 09 <i>Joonis 09a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>
Rääptsova küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Rääptsova küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i> <i>Väärtuslikud hooned Rääptsova küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 10 <i>Joonis 10a</i> <i>Joonis 10b</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i> <i>M 1:3000</i>
Kolodavitsa küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Kolodavitsa küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 11 <i>Joonis 11a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>
Väike-Nedsaja küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Väike-Nedsaja küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 12 <i>Joonis 12a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>
Vedernika küla miljööväärtuslik ala <i>Väärtuslikud hooned Vedernika küla alal ja uute hoonete komplekside võimalik paiknemine sellel</i>	Joonis 13 <i>Joonis 13a</i>	M 1:3000 <i>M 1:3000</i>

KÄESOLEVA KÖITE KOOSTAJA:

Amet Maastikuarhitekt	Nimi Olga Beloglazova	E-post olga.b@moodulprojekt.ee	Allkiri
---------------------------------	---------------------------------	--	----------------

1. SISSEJUHATUS

Igas vallas leidub ainult sellele piirkonnale iseloomulikke ja omapäraseid alasid, kus valitseb iseäralik ja huvitav keskkond. Kuna Värskas vald kuulub Setumaa koosseisu, erinevad tänu selle piirkonna ainulaadsele kultuurile ka taluhoovide struktuur ja arhitektuur teiste piirkondade omast. Selleks, et säilitada ka edaspidi alade ainulaadsust, kuid mitte takistada sellega maaelu arengut, vaid hoopis suunata seda, algatati Värskas vallas valla üldplaneeringu teemaplaneering nimetusega „Setumaa kultuuripärand“. Antud teemaplaneeringu eesmärk on täpsustada ja täiendada kehtivat valla üldplaneeringut, käsitledes detailsemalt valla miljööväärtuslike alasid. Värskas valla miljööväärtuslike alade hoidmiseks ja nende paremaks arendamiseks täpsustati käesoleva teemaplaneeringu koostamise raames miljööväärtuslike alade arvu ja piire ning määratleti täpsemalt nende hoiu-, kasutamise- ja ehitustingimused.

Samuti on antud teemaplaneeringu üks eesmärke miljööväärtuslike alade väärtuse tõstmine elukeskkonnana kohalike elanike silmis. Juhul, kui kohalikud elanikud oskavad väärtustada oma elukeskkonda, siis oskavad nad seda ka paremini säilitada ja kaitsta ebasobivate suundade ja mõjude eest.

Teemaplaneering on aluseks ja abiks miljööväärtuslike alade arendamisel, kohaliku omapära säilitamisel ning selle tutvustamisel teistele inimestele. Samuti on teemaplaneeringule tuginedes võimalik külade arendamiseks taotleda rahastust vastavatest fondidest.

2. PLANEERINGU ISELOOMUSTUS

2.1. Üldtutvustus

Valla üldplaneeringus käsitleti miljööväärtuslikke alasid üldiselt ning neile määrati üldised arendamistingimused. Seetõttu vaadeldi käesolevas planeeringus üldplaneeringuga määratud miljööväärtuslikke alasid ühekaupa ning määrati igale alale vastavad arendamistingimused, püüdes välja tuua iga ala iseärasusi ja väärtuslikumaid hooneid.

Valla üldplaneeringu koostamisel viidi läbi põhjalik analüüs, mille alusel määratleti Värskas valla miljööväärtuslikud alad. Sellest tulenevalt ei ole käesolevas planeeringus käsitletud kogu valla territooriumi, vaid on keskendunud juba üldplaneeringus piiritletud 12 miljööväärtuslikule alale.

Käesolevas planeeringus on miljööväärtuslike alade all mõeldud hoonestatud alasid, kus hoonestus, teedevõrgustik ja arhitektuur moodustavad ühtse ja omanäolise struktuuri. Samuti on kasutusele võetud definitsioon „miljööväärtuslik üksikobjekt“. Miljööväärtuslik üksikobjekt on käesoleva planeeringu tähenduses väiksemal alal paiknev hoone või hoonete ansambel, mis omab kultuurilist ja ajaloolist tähtsust, on omapärase arhitektuuriga ning mis sulandub olemasolevasse keskkonda, moodustades sellega ühtse terviku. Miljööväärtuslikuks objektiks võivad olla näiteks kas tuule- või vesiveski, talu jm.

Teemaplaneeringu koostamisel on teostatud:

- lähtematerjalide kogumine, sellega tutvumine ja selle analüüs (lähtematerjali all on mõeldud antud piirkonda puudutavaid kehtestatud planeeringuid, teostatud uuringuid ja töid, vastavaid kaarte, ajaloolist materjali);
- välitööde läbiviimine (nende raames on külastatud kõiki üldplaneeringuga määratud miljööväärtuslikke alasid, teostatud olemasoleva olukorra analüüs ning kogutud fotomaterjali);
- teemaplaneeringu ettepaneku välja töötamine, mille raames on täpsustatud miljööväärtuslike alade arv ja nende piirid, määratud planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted.

Nende tegevuste tulemusena on valminud planeering, mis koosneb tekstilisest ja graafilisest osast. Mõlemad osad on lahutamatud ning täiendavad teineteist.

Tekstiline osa on üles ehitatud järgmiselt. Üldises osas on tutvustatud teemaplaneeringut ja selle eesmärgi, valla miljööväärtuslikke alasid ja nende eripärasid ning võrreldud teemaplaneeringut valla kehtiva üldplaneeringuga. Samuti on selles osas seatud üldised põhimõtted miljööväärtuslikele aladele ja objektile. Sellele järgnevad alapeatükid, mis käsitlevad iga ala ja objekti eraldi.

Põhimõtete koostamisel võeti arvesse kohalike elanike seas läbi viidud küsitluse tulemusi.

Kohalike elanike poolt toodud tingimused puudutavad aga rohkem külade igapäevast elu, nt: teeäärte niitmine ja võsa lõikamine; teede aastaringne heakord; toetuste saamine bussipaviljonide,

külaplatsi, teadete tahvlite rajamiseks. Nende puhul tuleb pöörduda vallavalitsuse poole avaldusega ehitusmaterjalide kompenseerimise osas või siis abi saamiseks projekti kirjutamisel vastavasse programmi.

Kohalikelt elanikelt saadud vastused koos vallavalitsuse märkustega on toodud teemaplaneeringu lisade all.

Teemaplaneeringu graafiline osa on üles ehitatud järgmiselt. Miljööväärtuslike alade ja objekti asukoha skeemil on toodud alade ja objekti paiknemine Värskaa valla territooriumil. Samuti on iga ala kohta koostatud kaks joonist (v.a Rääptsova küla ala, mille kohta on koostatud kolm joonist).

Lähtuvalt sellest, et jooniste aluseks on kasutatud Eesti Põhikaarti, mille täpsusaste on üldisem kui geodeetilistel mõõdistustel, võivad esineda ebatäpsused hoovide suuruste suhtes. Põhijoonistel on toodud välja ka maa-alad, kuhu uute talude rajamine ei ole ette nähtud. See ei tähenda täielikku ehituskeeldu: lubatud on hoonete rekonstrueerimised, vajalike abihoonete ehitamine, vajadusel ka hoovi laiendus. Säilitada tuleb aga talukompleksid olemasolevatel kohtadel ning jälgida olemasolevate hoovide ja hoonete arhitektuuri, mõõtmeid ja proportsioone. Samuti on põhijoonistel toodud väljavõtted verstakaardist ja 1935.-1939. aastate kaardist olemasoleva ja ajaloolise olukorra võrdlemiseks.

Teisel joonisel on märgitud miljööväärtusliku ala väärtuslikumad põhi- ja abihooned ning uute hoonete komplekside võimalikud asukohad. Joonisel toodud uute hoonete komplekside ja nendeni viivate võimalike juurdepääsude paiknemine ei ole kohustuslik, vaid on illustreeriv näide uue hoonestuse võimalikust paiknemisest külastruktuuri säilimiseks.

Rääptsova küla miljööväärtusliku ala kohta on kaks lahendust uute talude võimalikest paiknemisest. Arvestades küla ajaloolist struktuuri on pakutud lahendus, mille järgi on Rääptsova küla tänavküla struktuuriga, antud külatüübi puhul on taluhoovide arv maksimaalne. Samuti on pakutud lahendus, mille järgi on Rääptsova sumbküla. Sumbküla on Eestile rohkem iseloomulik külatüüp. Antud lahendusega on ala ehitistega vähem koormatud. Soovitav on teine lahendus.

2.2. Võrdlus valla üldplaneeringuga

Kehtivas Värskaa valla üldplaneeringus on määratletud 12 miljööväärtuslikku ala: Podmotsa küla ala, Popovitsa küla ala, Põhjalaagri ala, Õrsava küla ala, Verhulitsa küla ala, Saabolda küla ala, Korela küla ala, Kolossova küla ala, Rääptsova küla ala, Voropi küla ala, Matsuri küla ala ja Kolodavitsa küla ala.

Käesoleva teemaplaneeringu koostamise raames läbi viidud välitööde ning teostatud lähtematerjali analüüsi tulemusena jõuti järeldusele, et vaadeldavatest aladest ainult üheksa on võrreldes teistega paremini säilinud ning omavad omapärast ja huvitavat miljööd. Üks talu sai määratud miljööväärtuslikuks üksikobjektiks.

Voropi ja Kolossova küla arvati miljööväärtuslike alade hulgast välja, sest neid külasid läbiva Matsuri-Sesniki tee ümberehitamisega lõhuti külade struktuur. Samuti on nendes külades paiknev hoonestus oma iseloomult väga erinev ega moodusta ühtset tervikut.

Kolossova külas paiknev Laane talu on väga hea näide traditsioonilisest setu kindlustalust. Laane talu on väga heas seisukorras ning kujutab endast arhitektuurilist väärtust. Seetõttu on talu määratud miljööväärtuslikuks üksikobjektiks.

Matsuri küla arvati miljööväärtuslike alade hulgast välja, kuna küla territooriumil paiknev hoonestus on väga eklektiline (siin leidub nii puidust ühepereelamuid kui ka silikaatkividest kortermaju). Küla läbib Karisilla-Petseri maantee, mis jagab küla kaheks osaks. Nimetatud asjaolude tõttu ei moodustu ühtset tervikut.

Täpsustatud on ka miljööväärtuslike alade piire. Üldplaneeringuga määratud alad haarasid suuremas osas terve küla territooriumi. Käesoleva teemaplaneeringuga on miljööväärtuslike alade piire vähendatud nii, et nad haaraksid ainult tihedama hoonestusega alasid.

Käesoleva teemaplaneeringu eskiisi tutvustamisel tehti ettepanek määrata miljööväärtuslikeks veel viis ala Perdaku, Lobotka, Väike-Nedsaja, Vedernika ja Vammuste külades. Nendel aladel teostatud välitööde käigus jõuti järeldusele, et Väike-Nedsaja ja Vedernika külade alad on omapäraste ja hästi säilinud külastruktuuridega, teedevõrgustikega, hoovistruktuuridega ning hoonestusega. Sellest tulenevalt on need kaks ala samuti määratud miljööväärtuslikeks.

3. MILJÖÖVÄÄRTUSLIKUD ALAD JA MILJÖÖVÄÄRTUSLIK ÜKSIKOBJEKT

3.1. Üldised põhimõtted

Värskaa vald kuulub Setumaa koosseisu, lähtuvalt sellest on vallas levinud tänav- ja ridaküla struktuurid. Tulenevalt sellest, et maastik antud territooriumil on künklik, on teed kurvilised, mis muudab külade üldilme maalilisemaks.

Hoovistruktuuride poolest esinevad vaadeldud aladel avatud ja suletud hoovid. Avatud hoov kujutab endast hoovi, mis on kujundatud kas ainult hoonete või siis hoonete ja madalate (kõrgusega kuni 1,5 m) läbipaistvate puitaedade abil. Hooned ei ole kokku ehitatud ning ei ole omavahel läbipaistmatu aiaga ühendatud. Hoov on vaadeldav külatänavalt või juurdepääsuteelt. Esineb nii rangelt korrapärase geomeetrilise kujuga (nelinurkne) kui ka ebakorrapärase geomeetrilise kujuga hoove.

Suletud hoov moodustub hoonetest ja neid ühendavast kõrgest, läbipaistmatust puitaiast. Hoov ei ole külatänavalt või juurdepääsuteelt vaadeldav ning on range nelinurkse kujuga. Hoonete sissepääsud avanevad siseõuele.

Aladele on iseloomulikud ühekorruselised viilkatusega puitmajad. Kuna hooned hoovidel on ehitatud erinevatel aastakümnetel, on need sageli erineva stiiliga.

Eelpool nimetatud asjaolude tõttu on antud töö puhul keskendutud just eriliste ja hästi säilinud küla- ja hoovistruktuuride ning hästi säilinud teedevõrgustikega küladele, kus on säilinud miljöö ühtsus.

Antud planeeringu eesmärk ei ole ehitamis- või arendamistegevuse keelamine, vaid selle suunamine alade omapära säilitamiseks. Hoonete rajamisel ei ole keelatud kaasaegsete ehitusmaterjalide ja -võtete kasutamine. Samas tuleb küla identiteedi ja atraktiivsuse säilitamiseks ning hoidmiseks järgida vastavale piirkonnale iseloomulikku ehitustava (hoonete paiknemine, üldmahud, välisviimistluse materjalid).

Tänapäeva elu erineb väga külaelust, mis oli enne 1960. aastaid. Kasutusest väljalangenud hooned (näiteks laudad, aidad) saab kasutusele võtta suvemajana, garaažina, kuurina jne. Lammutatavat hoonet ei ole vaja ilmtingimata taastada, kui käesoleval hetkel ei ole hoone vajalik. Perspektiivis aga on soovitatav ehitada uus hoone endise hoone asemele ning soovitatavalt samas mahus.

Alapeatükkides „Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted“ on eeskujudeks toodud konkreetsed hooned, kuid see ei tähenda, et uue hoone ehitamisel tuleb ehitada täpselt samasugune hoone. Uute hoonete projekteerimisel ja ehitamisel tuleb lähtuda eeskujudena toodud hoonete proportsioonidest, katuseharja joone kõrgusest, katusekaldest, akna ruudujaotusest jmt lähtuda.

Allpool on toodud põhimõtted, mis sobivad kõikidele aladele ja objektile. Nende realiseerimisel tagatakse alade parem arendamine, käsitlemine ning omapära tutvustamine:

- Vastavalt kehtivale valla üldplaneeringule on valla miljööväärtslikud alad detailplaneeringu kohustusega alad. Antud teemaplaneeringuga seda tingimust ei

muudeta. Detailplaneeringu koostamine aitab tagada aladele ühtse ja sobilikuma ruumilise lahenduse leidmist. Samuti võimaldab detailplaneeringu koostamise protsess kohalikel elanikel võtta aktiivselt osa oma elukeskkonna kujundamisest, säilitades nii selle omapära ning tagades paremad tingimused kõikidele ala elanikele.

- Lähtuda antud aladel ehitustegevuse läbiviimisel kehtivatest õigusaktidest, mis käsitlevad planeerimist ja ehitust. Samuti lähtuda Värskaa valla ehitusmäärusest, kehtivast valla üldplaneeringust ja käesolevast teemaplaneeringust. Lähtuda tuleb ka detailplaneeringute lähteseisukohtadest ja hoonete projekteerimise tingimustest, mida väljastab Värskaa Vallavalitsus.
- Juhul, kui alale ulatuvad kas muinsuskaitse all oleva mälestise kaitsevöönd, kõrvalmaantee kaitsevööndid või siis alal paiknevad looduskaitse all olevad objektid, tuleb detailplaneeringu koostamisel arvestada vastavate kehtivate õigusaktidega ja normidega. Kõrvalmaantee sanitaarkaitsevööndi puhul tuleb arvestada, et Maanteeamet ei võta kohustusi normmüra taseme tagamiseks sanitaarkaitsevööndi ulatuses.
- Hoonete ümberehitused ja fassaadide muudatused kooskõlastada Värskaa Vallavalitsusega.
- Külade äärde rajatavate piirdeaedade kujundus kooskõlastada Värskaa Vallavalitsusega.
- Juhul, kui puu rinnasdiameeter on suurem kui 20 cm, tuleb selle mahavõtmine kooskõlastada Värskaa Vallavalitsusega.
- Miljööväärtuslikud alad varustada külade nimesiltidega, et parandada maastikul orienteerumist. Mitme sissesõidu puhul paigutada silt põhilisele (enam kasutatavale) sissesõidule. Nimesiltide valmistamisel on soovitatav kasutada naturaalseid ja looduslikke materjale.
- Varustada miljööväärtuslike alade bussipeatused ootepaviljonidega. Ootepaviljonide lahendused koostada nii, et need iseloomustaksid iga ala ja sulanduksid keskkonda. Samas peavad need olema omavahel sarnased, mis näitab, et tegemist on ühe valla küladega. Bussiootepaviljonid valmistada naturaalsest ja looduslikest materjalidest. Juhul, kui paviljonid varustatakse küla nimedega, ei ole eraldi nimesiltide paigutamine vajalik.
- Lähtuvalt sellest, et valdaval osal hoonetest on katuseharja kõrgus ca 7,5 m, ei ole üle 8 m kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist nii miljööväärtuslikul alal kui ka selle lähiümbruses ette nähtud.
- Tuua miljööväärtuslikud alad ja miljööväärtuslik üksikobjekt ning nende omapärad välja valda tutvustavates brošüürides ja teistes avaldatavates tekstides, et tõsta huvi nende alade vastu. Võimalusel teha eraldi brošüür miljööväärtuslike alade kohta, kuid teha seda vaid kohalike elanike nõusolekul.
- Tagada miljööväärtuslike alade elanikele vallavalitsuse poolt abi nende projektide kirjutamisel, mis on suunatud miljööväärtuslike alade arendamiseks ning omapära hoidmiseks. Perspektiivis võtta kasutusele erinevaid toetusmeetmeid, nagu näiteks fassaadide uuendamiseks kasutatud värvi hinna osaline kompenseerimine, abi üksikutele vanadele inimestele krundi korrastamistöodes jne.

3.2. Podmotsa küla ala

3.2.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile ja teedevõrgustikule.

Küla paikneb Värskas valla põhjaosas Värskas lahe kaldal. Maastik on avatud ning Värskas-Podmotsa teelt avanevad vaated külale, lahele ning lahe teisel kaldal asuvale külale ja kirikule (vt fotod 1 ja 2).

Maastik, avanevad vaated ja säilinud küla struktuur teevad ala eriliseks. Külatüübi järgi on see tänavküla, mida on kohandatud setu tavale kohaselt (osa taludest paikneb külatänavast veidi kaugemal). Tänavkülale on iseloomulik omaette ruumi moodustav külatänav, mida piiritlevad külatee ääres tihedalt paiknevad hooned, piirded ja haljastus (foto 3).

Külatänav on hästi säilinud. See on pinnakattega ja looklev, mis omakorda lisab küla üldpildile maalilisust (vt foto 4). Külatänav viib järveni välja ja sellelt avaneb vaade Kolpino saarel asuvale kirikule (vt foto 7).

Ala lääneosas paiknevad külaplats ja muinsuskaitse all olev kalmistu koos tsässonaga.

Alale on olnud omased suletud struktuuriga hoovid, sellele viitavad osaliselt suletuna säilinud Viilumbi (93401:002:0209) ja Järve (93401:002:0097) kinnistutel paiknevad hoovid (vt fotod 5 ja 6). Negatiivseks on siin aga see, et Järve kinnistul paiknevate hoonete ehitamisel (taastamisel) on ehitusmaterjalina kasutatud silikaatkive ja -plokke.

Omapäraseid on puidust, vanemad hooned (nii elu- kui ka abihooned), mis paiknevad Viilumbi kinnistul (93401:002:0209). Hilisematel aegadel ehitatud hoonetest on alale iseloomulikud Pihlaka (93401:002:0445), Paju (93401:002:0066) ja Vabarna (93401:002:0239) kinnistutel paiknevad eluhooned (vt fotod 9 ja 3).

Hoonestus on oma loomult küllaltki erinev, kuid on säilinud hoonete paiknemine hoovil ja ka taluhoovide asukohad on jäänud varasemaga võrreldes samaks. Antud alale on iseloomulikud pööninguga ühekorruselised, ümaratest palkidest ning horisontaalse ja vertikaalse laudvoodriga hooned. 50-60 aastat tagasi oli valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

Alale on rajatud külaplats, kus paikneb kiik, mis aga vajab uuendust. Kalmistu juurde on paigutatud infotahvel küla kujunemise informatsiooniga (vt foto 8), külaelanike sõnul on aga sellel toodud informatsioon vale.

3.2.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Tänavküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Hooned paiknevad mõlemal pool külatänavat. Osa otse tee ääres, teine osa aga sellest veidi kaugemal. Abihooned paiknevad valdavalt nii, et koos eluhoonega moodustub nelinurkne avatud hoov.
Teedevõrgustik	Küla juurde viiv tee muutub miljööväärtuslikul alal külatänavaks, mis lõpeb väikese paadisadamaga. Peatänavalt viivad kolm üksikut haru Vabarna, Toominga ja Sireli kinnistutele. Bussipeatuse ootepaviljon on halvas seisukorras ning paikneb paadisadama juures. Praegu peatub buss külaplatsi juures.
Maastik/asukoht	Ala paikneb Pihkva järve kaldal. Maastik on avatud. Küla ümbritseb soostunud ala. Üle järve avaneb vaade Venemaale. Eriti ilus on vaade, mis avaneb külatänavalt Kuljes asuvale kirikule. Kui läheneda külale, siis tänu avatud maastikule avaneb külale vaade. Esimesena jääb ette kalmistu, mille kõrval on ka külaplats suure kiigega. Kalmistu juurde on paigutatud infotahvel, millel on antud informatsioon küla ajaloo kohta. Infotahvel on tehtud puidust ja selle varikatus on laastutehnikas.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Domineerivaks välisviimistlusmaterjaliks eluhoonete puhul on puit, ainult Toominga kinnistul paiknev eluhoone on silikaatkividest ja osaliselt krohvitud ning Järve kinnistu eluhoone on silikaatkividest. Valdav osa abihoonetest on puidust, kuid esineb ka silikaatkividest abihooned. Valdavaks katusekatteks on eterniit. Ainult Toominga kinnistul paikneva eluhoone juurdeehitusel on katusekatteks plekk. Samuti on üksikute abihoonetel katused kaetud ruberoidiga ning Viilumbi kinnistul paikneval saunal on laastukatus. Korruselisus: Eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrust (kuid viimased on küllaltki kõrged). Aknad: Aknad on valdavalt mitmekordse ruudujaotusega. Näited alal levinud akna ruudujaotusest on toodud alapeatükis 3.2.4. Ala illustreeriv fotomaterjal.
Piirded	Üldiselt piirded puuduvad, sest hooned paigutati varem nii, et moodustus hoov. Osadel kinnistutel on võrktraadist tara (Toominga kinnistu, kalmistu). Pihlaka kinnistu on ümbritsetud harilikust tuhkpuidust põetava hekiga, osaliselt aga kõrge läbipaistmatu puitaia. Paju kinnistu on külatänavast eraldatud musta aroonia hekiga ning osaliselt läbipaistmatu kõrge puitaia. Järve kinnistu hoov on piiratud osaliselt hoonetega, osaliselt aga läbipaistva puitaia.
Haljastus	Haljastus on rikkalik. Siin leidub nii kaske, kuuske, tammesid, pihlakaid, kuid kasvavad ka lehised. Puuviljaeetu ei ole. Viljapuudega on eraldatud hoovi ja aiamaa alad, või siis on lihtsalt hoovile (selle kaunistamiseks) istutatud üksikud või gruppidega asetsevad viljapuud. Kasutatud on aedõunapuid, kirsse, kreeke; põõsastest sõstraid, musta aroonia. Samuti on hoovide kaunistamiseks kasutatud mände, elupuid, spargleid, sireleid, metsviinapuud. Kalmistu territooriumil kasvavad erinevad puude ja põõsaste liigid: pihlakas, kadakas, elupuu, sirel, harilik lumemari. Kalmistu territooriumi piiridel on ulatuslikud vaarika tihnikud.
Kitsendused	Alale ulatub Pihkva järve ehituskeelvöönd (100 m). Alal paiknevad järgnevad muinsuskaitse all olevad mälestised: Podmetsa kalmistu (registri nr 4215), Puust kabel (reg nr 4214) ja nende kaitsevööndid. Värskas–Podmotsa (tee nr 18197) maantee sanitaarkaitsevöönd.

3.2.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Arvestades sellega, et hetkel on nii Podmotsa küla, Pihkva järv kui ka Kolpino saarel paiknev küla ja selle kirik hästi vaadeldavad, ei ole uute vaadete avamist ette nähtud. Seevastu tuleb olemasolevad vaated hoida avatutena: mitte lubada kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist nii miljööväärtuslikul alal kui ka selle lähiümbruses; samuti tuleb likvideerida võsa, mis hakkab vaateid varjama.

Teedevõrgustik

- Uue tänavajaamist ei ole ette nähtud. Ala arendamisel järgida ja säilitada külatänavajaamist looklevust. Uute talude rajamisel tagada neile juurdepääsud külatänavalt. Korrastada ja hooldada olemasolevaid juurdepääse. Kaaluda bussipeatuse paviljoni rajamist kalmistu läheduses asuvale üldkasutatavale maale.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooned ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamist teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 02) näidatud maa-alale.
- Uued hooned ehitada väljakujunenud ehitusjoonele, mis on määratud teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 02).
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 3-5 (osa abihoonetest on kokku ehitatud üheks hooneks, moodustades osaliselt suletud hoovi);
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud või poolsuletud nelinurkseid hoove (nt: Viilumbi (93401:002:0209), Järve (93401:002:0097) Tamme (93401:002:0419) kinnistute hoovid);
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina ning uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned, näiteks: Viilumbi kinnistul (93401:002:0209) paiknevad eluhoone ja abihooned, kuid ka Pihlaka (93401:002:0445), Paju (93401:002:0066) ja Vabarna (93401:002:0239) kinnistutel paiknevad eluhooned.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uuega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipe. Soovitav on säilitada või taastada hooned kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksi ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.
- Hoone laiendamist teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha reljeefi ning olemasolevate hoonete krundil paiknemist jälgides. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades ühtse hoonete kompleksi krundil, ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt, plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alale on iseloomulikud ümaratest palkidest hooned ning

horisontaalse laudvoodriga hooned. Kivihoonete puhul kasutada välisviimistluses krohvi ja horisontaalset laudvoodrit.

- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad perspektiivis asendada antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.2.4.).
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid. Hoonete värvimisel kasutada naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Domineerivaks värviks on helekollane. Alal esinevad ka heleroheliseks ja roosaks värvitud hooned. Abihooned on valdavalt värvimata.
- Katusematerjalina sobivad puitsindel või -laast, samuti savikivi, valtsplekk. Mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Korrastada säilinud hooned. Perspektiivis on soovitatav viimistleda alal paiknevad silikaatkividest ja -plokkidest tehtud hooned horisontaalse laudvoodriga või siis krohvida. Võimalusel ehitada ümber eluhoonetele tehtud silikaatkividest juurdeehitised, mis hetkel ei ole põhihoonetega kooskõlas. Alternatiivina võib nende viimistlusel kasutada horisontaalset laudvoodrit või siis krohvi.

Haljastus, piirded

- Piirdeid mitte rajada. Vajadusel saab piirata talu territooriumi külatänavast madala (kuni 1,3 m) läbipaistva puitaiaga või madala pöetava hekiga (kõrgusega kuni 1,3 m).
- Säilitada alal kasvav kõrghaljastus, kuid jälgida pidevalt selle seisukorda. Vajadusel asendada ohtlikud puud uutega, kasutades alal juba kasvavaid liike. Jälgida hoovi ja aiamaa eraldamise traditsiooni viljapuude ja marjapõõsastega. Hoovide haljastamisel kasutada ilupuid ja -põõsaid – soovitavalt neid, mis on traditsiooniliselt kasutusel olnud.

3.2.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 1. Podmotsa küla on kompaktse hoonestusega. Sellele avanevad ilusad vaated küla juurde viivalt teelt. Seetõttu ei ole miljööväärtuslikul alal ja selle lähikümbruses lubatud üle 8 meetri kõrgete hoonete ja rajatiste ehitamine.

Foto 2. Järv ja Kolpino saarel asuv kirik lisavad maastikule atraktiivsust. Avanevad vaated järvele ja kirikule säilitada avatutena.

Foto 3. Külatänaval on kujunenud kindel tänavaruum ja rütm, mis on ka selgesti jälgitavad. Ka edaspidi säilitada väljakujunenud ehitusjoont.

Foto 4. Külatänav on maaliliste kurvidega. Tee looklevus tuleb kindlasti säilitada.

Foto 5. Viilumbi kinnistul paiknev talu on hea näide taluhoovi struktuurist.

Foto 6. Järve kinnistul on püütud säilitada kinnise hoovi struktuuri.

Foto 7. Külatänavateeb eriliseks see, et ta viib järveni ning seda kroonib vaade Kolpino saarel asuvalle kirikule. Vaadet raamib kõrghaljastus.

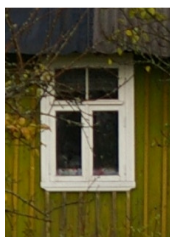

Foto 8. Infotahvli ehitusmaterjalid ja konstruktsioon on lihtsad, aga sobivad alal levinud ehitustraditsioonidega. Soovitav on kasutada ka teistes külates sarnaseid infotahvleid.

Foto 9. Pihlaka kinnistul paiknev talu on heas korras ning lisab külatänavale atraktiivsust.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.3. Popovitsa küla ala

3.3.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile ja teedevõrgustikule.

Ala paikneb Värskala valla põhjaosas, Värskala lahe kaldal. Külatüübilt on see sumbküla. Talud paiknevad sellises külas tiheda korrapärase kobarana. Selline külastruktuur on hästi säilinud Popovitsa küla puhul, mis koos maastikuga teebki antud ala eriliseks.

Küla territoorium on avatud, tänu millele on külla viivalt teelt nähtav Värskala laht.

Teedevõrgustik on omane sumbkülale: iga talu juurde viib oma pikk juurdepääs. Teed on pinnakattega.

Hoonestus on oma loomult väga erinev. Säilinud on aga talude asukohad (vt joonisel 03 toodud 1935-1939 aastate väljavõtet), mis on taganud külastruktuuri säilimise. Tänapäeval paikneb ala kinnistutel üks kuni neli hoonet. Iseloomulikud on aga talud, kus paikneb kolm kuni neli hoonet.

Alal esineb nii savist, maakividest, tahutud ja ümaratest palkidest, horisontaalse ja vertikaalse laudvoodriga, krohvitud kui ka silikaatkividest ja -plokkidest hooneid. Suletud nelinurkse hooviga on olnud talu, mis paikneb Mäelohu kinnistul (93401:002:0106), tänapäeval ei ole aga hoov täisulatuses suletud. Tähelepanuväärne on ka sellel kinnistul paiknev savist ja maakividest abihoone (vt foto 10).

Antud alale on iseloomulikud põõninguga ühekorruselised, horisontaalse laudvoodriga ja voodrita ümar- ja tahutud palkidest hooned, samuti ka savihooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse akna ruudujaotusega puitaknad.

3.3.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Sumbküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Kinnistud on erinevate kujudega. Hooned paiknevad väga erinevalt.
Teedevõrgustik	Tänavate võrgustikku ei ole välja kujunenud. On tee, mis viib küla „tuumiku“ juurde ning iga talu juurde viib oma juurdepääsu tee. Bussipeatuse ootepaviljoni ei ole.
Maastik/asukoht	Ala paikneb Värskala valla põhjaosas, Värskala lahe kaldal. Maastik on avatud, osaliselt võsastunud.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Eluhooned – puit; miljööväärtusliku ala piiril Mäelohu kinnistul paiknev eluhoone on silikaatkividest. Väljaspool miljööväärtuslikku ala Hilja kinnistul paiknev uus eluhoone on tehtud tahutud palkidest ja ei sobi eriti külamiljösse. Abihooned – puit; Pekareva kinnistu saun on tehtud palkidest. Suuremas osas on abihooned akendeta. Mäelohu kinnistul paiknevast abihoonest osa on puidust, teine osa aga osaliselt maakividest ja savist. Katusekatte materjal vanematel hoonetel – eterniit, uuematel – plekk. Korruselisus: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus (kuid viimased on küllaltki kõrged). Aknad: Aknad on valdavalt mitmekordse ruudujaotusega. Näited alal levinud akna

	ruudujaotusest on toodud alapeatükis 3.3.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Veekaevud: suuremas osas katmata, lihtsalt varjualusega, ainult Niidu kinnistul paiknev on kaetud. Paiknevad enamuses hoovis, mõningatel kinnistutel hoovi keskel.
Piirded	Piirded taludel puuduvad. Saare kinnistut eraldavad teistest puude grupid ja võsa. Järvere kinnistu viljapuu- ja iluaed on ülejäänud kinnistu territooriumist eraldatud põetava kuuseheki ja osaliselt suurtest maakividest reaga.
Haljastus	Tüüpilist haljastamisviisi antud alal ei ole. Suuremas osas on olemasolev kõrghaljastus isetekkelise päritoluga. Domineerivad lehtpuud: kased, toomingad, paju perekonna esindajad jne. Okaspuud on esindatud üksikute noorte hariliku kuuse eksemplaridena Pajualuse kinnistul ning kuuseheki Järvere kinnistul. Niidu ja Järvere kinnistutel on väikesed puuviljaaiad – mingit istutamisstruktuuri ei esine. Esindatud liigiks on aedõunapuu. Üksikud õunapuud on Pekareva ja Saare kinnistutel. Ilupuudest ja põõsastest leidub alal närelehist kibuvitsa ja äädikapuud.
Kitsendused	Alale ulatub Pihkva järve ehituskeeluvöönd (100 m). Alal paikneb muinsuskaitse all olev mälestis (Asulakoht) ja selle kaitsevöönd.

3.3.3. Planeerimis- ja hoonestamis põhimõtted

Ala vaadeldavus

- Ala on avatud, seega uute vaadete avamist ei ole ette nähtud. Olemasolevad vaated küla juurde viivalt teelt külale ja järvele hoida avatutena: mitte lubada kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist nii miljööväärtuslikul alal kui ka selle lähimbruses; likvideerida võsa, mis hakkab varjama vaateid külale ja järvele.

Teedevõrgustik

- Uute juurdepääsude rajamisel peateelt järgida reljeefi, olemasolevate talude asukohti ja nende juurde viivaid teid.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooned ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamist teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 03) näidatud maa-alale.
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 3-4;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud korrapärase geomeetrilise kujuga hoovi (eeskujuks võib võtta: Pajualuse (93401:002:0406); Niidu (93401:002:0398), Saare (93401:002:0012) ja Mäelohu (93401:002:0106) kinnistutel paiknevad hoovid).
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks ka miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned, näiteks: Mäelohu kinnistul (93401:002:0106) paiknev savist abihooone, Saare (93401:002:0012) (vt foto 11), Pajualuse (93401:002:0406) ja Järvere (93401:002:0426) (vt foto 12) kinnistute juurdeehitisteta eluhooned. Uued hooned peavad

olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.

- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipi. Soovitav on säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksi ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.
- Hoone laiendamist teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha reljeefi ning olemasolevate hoonete krundil paiknemist jälgides. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades ühtse hoonete kompleksi krundil, ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale. Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal esineb savist, maakividest, tahutud ja ümaratest palkidest, horisontaalse ja vertikaalse laudvoodriga ning krohvitud hooneid. Kivihoonete puhul kasutada välisviimistluses krohvi või horisontaalset laudvoodrit.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad perspektiivis asendada antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.3.4.)
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid. Hoonete värvimisel kasutada naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alal domineerib kollane värv. Esineb aga ka roosaks värvitud hoone. Abihooned on valdavalt värvimata.
- Katusematerjalina sobivad puitsindel või -laast, samuti savikivi, valtsplekk. Mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Korrastada säilinud hooned. Perspektiivis on soovitatav krohvida üle või siis kasutada horisontaalset laudvoodrit alal paiknevatel silikaatkividest hoonetel. Samuti on soovitatav likvideerida eluhoonetele tehtud juurdeehitised, mis ei ole hoonetega proportsioonis.

Haljastus, piirded

- Piirdeid ei ole ette nähtud. Soovi korral on võimalik eraldada hoovi ülejäänud alast madala (kuni 1,2 m kõrge) hekiga, et see ei varjaks vaateid talukompleksidele ja järvele.
- Võimalusel säilitada olemasolev elujõuline kõrghaljastus maksimaalselt, kuid jälgida pidevalt selle seisukorda. Vajadusel likvideerida võsa, mis hakkab vaateid varjama ning aasasid kinnikasvamisega ohustama. Talude haljastamiseks kasutada viljapuid ja marjapõõsaid, samuti ilupuid ja -põõsaid – soovitatavalt neid, mis on traditsiooniliselt kasutusel olnud.

3.3.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 10. Silmapaistev ja hästi säilinud on Mäelohu kinnistul paiknev savist abihoone.

Foto 11. Saare kinnistul paiknev eluhoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 12. Järvere kinnistu taluhoov paikneb kohe järve ääres ning on alale iseloomuliku struktuuriga.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.4. Põhjalaagri ala

3.4.1. Ala iseloomustus

Ala omab kõrget ajaloolist väärtust. Põhjalaagri ala on ainulaadne nii Värskas vallas kui ka terves Põlva maakonnas. Säilinud hoonestus on huvitava arhitektuuriga ning heas seisukorras. Nimetatud põhjuste tõttu on antud ala tunnistatud miljööväärtuslikuks.

Vaadeldav ala paikneb Õrsava järve ja Värskas oja kallastel. Suurem osa Põhjalaagri miljööväärtuslikust alast paikneb Värskas aleviku territooriumil, osaliselt ulatub see aga ka Kostkova küla alale. Miljööväärtuslik ala hõlmab osaliselt endise 1926. a. asutatud Eesti Vabariigi Kaitseväge Petseri Põhjalaagri ala. Miljööväärtuslikuks alaks on määratud ala, kus on säilinud Põhjalaagri ajal rajatud hooned.

Suuremas osas on ala kaetud männimetsaga, kuid alal kasvavad ka lehtpuuliigid (valdavalt kask). Ala katval metsal puudub alusmets, seetõttu on Värskas-Ulitina teelt vaadeldavad nii hooned kui ka avanevad vaated Õrsava järvele.

Põhjalaagri hoonestusest on säilinud järgmised hooned:

- ratsarügemendi ülema elumaja;
- II diviisi ülema elumaja;
- komandandimaja;
- ratsarügemendi ohvitseride elumaja;
- meeskonna barakid;
- intendandi ladu;
- laagri ambulants;
- sepikoda;
- köögi- ja söögisaal;
- jääkelder.

Kehtiva valla üldplaneeringuga on antud hoonete säilitamiseks tehtud ettepanek võtta need muinsuskaitse alla. Käesolev teemaplaneering toetab seda ettepanekut.

Tulenevalt sellest, et tegemist ei ole külaga, ei saa siin külatüüpi määrata. Hoonete paiknemine alal on väga erinev. Hoonetel on olnud erinev otstarve, mille tõttu erinevad nad üksteisest oma mahtude ja arhitektuuri poolest.

Hooned on ehitatud metsa vahele ning on ühe- või kahekorruselised. Alal domineerivad vertikaalse laudvoodriga hooned, on aga ka krohvitud hooneid ning üksik horisontaalse laudvoodriga hoone (vt fotod 13-21). Katusetüüpidest esinevad nii viil- kui ka kelpkatused. On säilinud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

Värskas-Ulitina teelt hoonete juurde viivad teed on pinnakattega. Praegusel hetkel on need jälgitavad, kuid hakkavad kinni kasvama.

3.4.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	-
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	1926. a. asutatud Eesti Vabariigi Kaitseväge Petseri Põhjalaagri ala. Hoonete paiknemine on väga erinev. Hoonetel on olnud erinev otstarve.
Teedevõrgustik	Ala paikneb mõlemal pool Pikka tänavat ja Värskaa-Ulitina teed. Hoonete juurde viivad eraldi teelõigud.
Maastik/asukoht	Ala paikneb Õrsava järve kaldal. Reljeef künklik. Suuremas osas metsaga kaetud. Domineerivateks puuliikideks on siin harilik mänd ja kask. Avanevad ilusad vaated Õrsava järvele.
Hoonestuse iseloomustus	Alal paiknevad Põhjalaagri säilinud hooned. Lähtuvalt sellest, et hoonetel on olnud erinevad otstarbed, on ka hoonete arhitektuur väga erinev. Välisviimistlus: alal domineerivad puitmajad. Kaks hoonet on krohvitud. Hooned on värvitud pruuniks, rohelisteks, valgeks, heleroosaks. Eluhoonetel on kelpkatused, teistel hoonetel viilkatused. Korruselisus: eluhooned on kuni kahekorruselised, teised hooned aga ühekorruselised. Aknad: Aknad on valdavalt mitmekordse ruudujaotusega. Näited alal levinud akna ruudujaotusest on toodud alapeatükis 3.4.4. Ala illustreeriv fotomaterjal.
Piirded	Piirded puuduvad. Kogu ala on avatud.
Haljastus	Hooned on ehitatud metsaalale. Mets on valgusrikas: domineerivad harilik mänd ja kask.
Kitsendused	Alale ulatuvad Õrsava järve ja Värskaa oja ehituskeeluvööndid (50 m). Detailplaneeringute koostamisel rajatiste rajamiseks tuleb taotleda ehituskeeluvööndi vähendamist vastavalt kehtivale seadusandlusele. Alale ulatub ka Värskaa-Ulitina (tee nr 18178) maantee sanitaarkaitsevöönd.

3.4.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljöövärtuslikul alal ja selle lähiumbruses.
- Vaadete säilitamiseks hoonetele ja Õrsava järvele hoida alal kasvav mets alusmetsata.

Teedevõrgustik

- Soovitav on säilitada ja korrastada olemasolev teedevõrgustik. Vajaduse tekkimisel on mõeldav uute juurdepääsude rajamine, kuid sellisel juhul tuleb lähtuda alal olemasolevatest teedest. Värskaa-Ulitina maanteelt uusi mahasõite ei ole ette nähtud.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooneid lammutada ei tohi. Kui lammutamine on vältimatu (näiteks, kui hoone hakkab ohustama inimesi), teostada lammutamine vastavalt kehtivale korrale. Väärtusliku hoone lammutamisvajaduse puhul taastada see samal asukohal ning samas mahus ja arhitektuuristiilis. Selleks, et oleks võimalik taastada hooned vastavalt selle esialgsele kujule, teostada lähimal ajal hoonete inventariseerimine.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel ja ümberehitamisel peab järgima algseid kujundusprintsippe. Säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja tagumise fassaadi külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama

katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas hoonega ja ala üldilmega, on mõeldav juurdeehitusel teine katusekalle kui hoone põhiosal.

- Üldiselt ei ole hoonete laiendamist ette nähtud. Vajadusel, mis peab olema hästi põhjendatud ning suunatud avalikkuse heaolule. Hoone laiendamine on mõeldav, kuid seda tuleb teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades.
- Majade ümberehitused ja fassaadide muudatused kooskõlastada vallavalitsuse ja Muinsuskaitseametiga.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal domineerivad vertikaalse laudvoodriga hooned, on aga ka mõned krohvitud hooned ja üksik horisontaalse laudvoodriga hoone.
- Akende uuendamisel lähtuda nende algsest ruudujaotusest ja asetusest fassaadil. Restaureerida vanu aknaid.
- Hoonete viimistlusel kasutada naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alal on kasutatud erinevaid värve: pruun, roheline, heleroosa, kollane, valge. Aknaliistud, maja nurgaliistud ja teised maja kaunistavad elemendid värvida teise värvitooniga, et tekiks kontrast, mis tooks need detailid esile.
- Katusematerjalina sobivad puitsindel või -laast, samuti savikivi, valtsplekk. Mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Korrastada säilinud hooned. Perspektiivis likvideerida valgeks krohvitud elumajale ehitatud juurdeehitus, mis ei ole majaga kooskõlas (vt foto 21).
- Lähtudes kehtiva üldplaneeringuga alale määratud juhtfunktsioonist – puhke- ja virgestusmaa – tohib käsitletavale alale rajada puhke- ja virgestusrajatisi. Ala arendamisel tuleb olemasolevaid hooned kasutusele võtta ja renoveerida vastavalt vajadusele, kuid arvestades hoonete arhitektuurset stiili. Uued rajatised ja kasutatav inventar peavad olema kooskõlas olemasolevate hoonetega. Selleks tuleb antud alale koostada ühine kujundusprojekt, mis aitab tagada parema ja ühtse lahenduse leidmist.
- Lähtuvalt sellest, et olemasolevate hoonete potentsiaal ei ole ära kasutatud ning hetkel puudub täpne ettekujutus ala edasisest kasutamisest, ei ole antud teemaplaneeringuga uusi hooned alale ette nähtud. Uute hoonete ehitamine on lubatud ainult siis, kui kõik alal olemasolevad hooned on kasutusele võetud või juhul, kui kohalik omavalitsus leiab, et uus hoone on otstarbekas ega riku ala miljööd. Uute hoonete kavandamisel tuleb koostada kogu ala tervikuna käsitlev detailplaneering. Uute hoonete rajamisel võtta eeskujuks Põhjalaagri ajal rajatud hooned (vt alapeatükk 3.4.4.). Põhjalaagri ala käsitlevad detailplaneeringud ja projektid kooskõlastada Muinsuskaitseametiga.

Haljastus, piirdeid

- Üldiselt ei ole piirdeid ette nähtud. Soovi korral taastada madalad (kõrgusega ca 0,4 m) puitaiad meeskonna barakkide vahel (säilinud on madalad puitpostid).
- Kindlasti säilitada kõrghaljastus. Uut kõrghaljastust mitte ette näha.

3.4.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 13. Pikk tn 52 kinnistul paiknev hoone. Põhjajalaagri ala hooned on ehitatud, püüdes kõrghaljastust maksimaalselt säilitada. Ala edasisel arendamisel tuleb jälgida seda traditsiooni.

Foto 14. Pikk tn 31 kinnistul paiknev hoone.

Foto 15. Pikk tn 52 kinnistul paiknev hoone.

Foto 16. Pikk tn 52 kinnistul paiknev kuivkäimla.

Foto 17. Pikk tn 52 kinnistul paiknev hoone.

Foto 18. Pikk tn 29 kinnistul paiknev hoone.

Foto 19. Pikk tn 27 kinnistul paiknev ja rekonstrueeritud hoone.

Foto 20. Pikk tn 37 kinnistul paiknev hoone.

Foto 21. Pikk tn 33 kinnistul paiknev hoone.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.5. Õrsava küla ala

3.5.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile ja teedevõrgustikule.

Küla paikneb Õrsava järve, Värskas ja Rostõ oja vahelisel alal. Ala ümbritseb segamets, kus domineerib kask. Talusid eraldavad üksteisest metsatukad või puudegrupid.

Huvitav on küla paiknemine reljeefil. Reljeef on siin väga vaheldusrikas: kõrgemad kohad vahelduvad soostunud madalikega. Seetõttu paiknevad hooned kõrgematel ja kuivematel kohtadel.

Külatüübi järgi on Õrsava ridaküla. Ridakülas paiknevad hooned tihedalt ühel pool külateed. Antud ala ei ole aga puhas näide ridakülast: siin on juurdepääsud taludeni tagatud mitte ainult külateelt, vaid selleks on rajatud ka eraldi pikad juurdepääsud. Samuti paiknevad taluhoovid mõlemal pool külateed (vt foto 22).

Hoovid on oma struktuuri poolest küllaltki erinevad, kuid nad on kõik avatud ning ebakorrapärase geomeetrilise kujuga. Sarnaste kujudega on Soojamäe (93401:005:0334) ja Teplenkovi (93401:005:0154) kinnistud: avatud nelinurgad. Üks vanimatest säilinud taludest paikneb Jäägri kinnistul (93401:005:0055). Arvatavasti oli see suletud hooviga setu talu, seda saab järeldada hoonete paiknemise järgi: need on kokku ehitatud ning moodustavad nurga. Huvitava struktuuriga on Liiva kinnistul (93401:005:0350) paiknev hoov (vt foto 23). Vaadeldava ala hoovidel paikneb kaks kuni neli hoonet.

Iseloomulikud antud alale on Soojamäe (93401:005:0334) ja Liiva (93401:005:0350) kinnistutel paiknevad hooned (vt foto 24 ja 23).

Antud alale on iseloomulikud pööninguga ühekorruselised, horisontaalse laudvoodriga ja voodrita ümarpalkidest hooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

3.5.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Ridaküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Peamisest külateest paiknevad talud erinevatel kaugustel. Kindlaid õuestruktuure ei ole. Hooned paiknevad hoovis korrapäraselt. Hoonete arv hoovis on väike.
Teedevõrgustik	Peamiselt külateelt viivad iga talu juurde pikad juurdepääsuteed.
Maastik/asukoht	Ala paikneb Õrsava järve, Värskas ja Rostõ oja vahelisel alal. Reljeef muutub siin väga järsult: kõrgemad kohad vahelduvad soostunud madalikega. Ala ümbritseb segamets, kus domineerib kask. Talusid eraldavad üksteisest metsatukad või puudegrupid.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Eluhooned on viimistletud laudvoodriga, majadel on laiad nurgaliistud. Eluhooned on värvitud kollaseks, tumepunaseks, rohelineks. Abihooned on valdavalt värvimata. Katuseks on viilkatus. Katusekatteks on kasutatud eterniiti. Mõningatel abihoonetel on säilinud laastukatus.

	Korrukselisu: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Akende ruudujaotus on lihtne: kas ühekordne, kahekordne vertikaalne või siis kahekordne horisontaalne, millest ülemine osa on kitsam, alumine aga jaguneb omakorda kahekordseks vertikaalseks. Näited alal levinud akna ruudujaotusest on toodud alapeatükis 3.5.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Aknaraamid on suuremas osas värvitud valgeks, osal abihoonetest on jäetud värvimata. Aknaliistud on värvitud kas valgeks, rohelineks, tumekollaseks, punaseks või siis pruuniks.
Piirded	Üldiselt piirded puuduvad, kuid mõned hoovid on jagatud keskmise kõrgusega läbipaistva aiaga. Samuti on näha, et osadel hoovidel on olnud piirid: on säilinud aiapostid ja aia elemendid.
Haljastus	Küla ümbritseb segamets, kus domineerib kask. Talude hoovid on haljastatud: on rajatud väikesed viljapuu aiad, kus domineerivad õunapuud ning pöösastest vaarikas, must aroonia ja sõstrad.
Kitsendused	Alale ulatuvad Örsava järve ja Värskla oja ehituskeeluvööndid (50 m).

3.5.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Mitte rajada uusi talusid väljaspool selleks ettenähtud alasid (vt joonis 05). Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtuslikul alal ja selle lähiümbruses.

Teedevõrgustik

- Hoida olemasolev teedevõrgustik samal kujul. Uute taludeni tagada juurdepääsud olemasolevatelt teedelt.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooned ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 05) näidatud maa-alale.
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 2-4;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud nelinurkse või siis avatud ebakorrapärase kujuga hoovi (eeskujuks võib võtta Soojamäe (93401:005:0034), Teplenkovi (93401:005:0154), Jäägri (93401:005:0055) kinnistutel paiknevad taluhoovid);
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned, näiteks: Soojamäe (93401:005:0334) kinnistul paiknevad hooned. Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipi. Soovitav on säilitada või

taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.

- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksiga ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.
- Hoone laiendamist teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitatav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha reljeefi ning olemasolevate hoonete krundil paiknemist jälgides. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades ühtse hoonete kompleksi krundil, ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-kattus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal domineerivad voodrita ümarapalkidest hooned, kuid on ka horisontaalse laudvoodriga hooneid. Olemasolevatesse hoovidesse on mõeldav ka kivihoonete rajamine, need aga kas krohvitakse ja värvitakse üle või kasutatakse vertikaalset või horisontaalse laudvoodrit.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.5.4.).
- Puithoonete viimistluses kasutada puidu immutusvahendeid. Hoonete värvimisel kasutada naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürGINE“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alal on levinud kollane, roheline ja tumepunane värvid. Abihooned on valdavalt värvimata.
- Katusematerjalina sobivad puitsindel või -laast, samuti savikivi, valtsplekk. Mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Korrastada teed, et tagada parem juurdepääs hoovideni. Alal paikneb ümarpalkidest abihoone, mille seinas olev auk on laotud kinni silikaatplokkidega. Võimalusel taastada hoone oma esialgsel kujul ja vastavatest materjalidest. Alternatiivina võib vooderdada silikaatplokkidest pinna laia horisontaalse laudvoodriga ning värvida üle halli, vana puitu imiteeriva värviga.

Haljastus, piirded

- Rajada või taastada puidust piirdeaiad, sest need on antud alale iseloomulikud. Antud alale võib rajada madalad, kuni 1,2 m kõrged, läbipaistvad horisontaalsed puidust plankaiad.

- Võimalusel säilitada olemasolev elujõuline kõrghaljastus maksimaalselt, kuid jälgida pidevalt selle seisukorda. Talude haljastamiseks kasutada viljapuid ja marjapõõsaid, kuid ka ilupuid ja -põõsaid, soovitavalt neid, mis on traditsiooniliselt kasutusel olnud.

3.5.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 22. Külatüübi järgi on Örsava ridakiila, kuid on jälgitav külatäna struktuur.

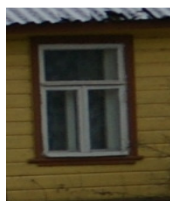

Foto 23. Liiva kinnistul paiknev hoov on huvitava struktuuriga.

Foto 24. Soojamäe kinnistul paiknev eluhoone on küllale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.6. Verhulitsa küla ala

3.6.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile, teedevõrgustikule ja hoovistruktuuridele.

Ala paikneb Värskas valla idaosas, Värskas-Ulitina tee ääres.

Silmapaistev on antud ala oma külastruktuuri tõttu. Külatüübi järgi on see tänavküla. Tänavküla on iseloomulik omaette ruumi moodustav külatänav, mida piiritlevad külatee ääres tihedalt paiknevad hooned, piirded ja haljastus. Antud alal on külatänav hästi jälgitav, vaatamata sellele, et hooned paiknevad ainult ühel pool teed. See on tingitud reljeefi omapärase tõttu – tee kulgeb järsu nõlva ääres (vt foto 25 ja 26). Nõlva jalamil paikneb aga Värskas-Ulitina tee. Siit on tulnud ka küla nimetus: "üleval on tänav".

Külastruktuuri toob veelgi rohkem esile see asjaolu, et valdav osa kinnistutest on ühesuguse kujuga: piklikud, kitsad nelinurgad. Peaaegu kõik eluhooned paiknevad risti nii külatänavaga kui ka sellega paralleelselt kulgeva Värskas-Ulitina teega. Hetkel paikneb kinnistutel 1-8 hoonet, kuid antud ala hoovidele on omane 3-4 hoonet.

Antud küla iseloomulike hoovistruktuuridega on näiteks Mäe (93401:005:0339) ja Kraavi (93401:005:0118) kinnistutel paiknevad hoovid.

Teedevõrgustik on hästi säilinud. Külatänav jälgib reljeefi ning on looklev. Tee ääres kasvavad suured kased lisavad tänavaruumile atraktiivsust (vt foto 27 ja 28).

Antud alale on iseloomulikud hooned, mis paiknevad Mesipuu (93401:005:0128) ja Mäe (93401:005:0339) kinnistutel (vt foto 29-31). Osa eluhoonetest on kaetud horisontaalse või vertikaalse laudvoodriga.

Antud alale on iseloomulikud pööninguga ühekorruselised, voodrita ümarpalkidest hooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad. Katusetüüpidest esineb viilkatus.

3.6.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Tänavküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Peaaegu kõikidel külahoovidel paiknevad eluhooned risti külatänavaga ja risti ka Värskaa-Ulitina teega. Vanad säilinud hooned Mesipuu ja Mäe kinnistutel paiknevad kohe tänav ääres. Hoovi moodustavad abihooned koos eluhoonetega, kuid hoovid ei oma mingit kindlat geomeetrilist kuju. Hoovi terviku tunnet aitavad luua läbipaistvad madalad puitaiad, mis aga ei piira hoovi täisulatuses, samuti aiamaad ja kõrghaljastus.
Teedevõrgustik	Paralleelselt Värskaa-Ulitina teega on kujunenud külatänav. Tänav on kõrgemal kui Värskaa-Ulitina tee ning sellest ühel pool on järsk nõlv, teisel pool aga paiknevad hoovid.
Maastik/asukoht	Küla paikneb Värskaa aleviku vahetuses läheduses. Ala reljeef on „plastiliselt“ künklik. Maastik on avatud, küla tuumikus kasvavad puude ja põõsaste grupid. Ala kirdeosa on aga metsaga kaetud. Üleminek avatud maastikult metsaalaks on sujuv.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Valdavalt on eluhoonete välisviimistluses kasutatud puitu. Ainult Piiri kinnistul paiknev eluhoone on krohvitud. Vanimad eluhooned on säilinud Mesipuu ja Mäe (93401:005:0339) kinnistutel. Nendel kinnistutel paiknevad hooned on ümarpalkidest. Omapäraseks on nende puhul see, et sissepääs hoonesse on tehtud „avatud verandana“ (esitrepi kohal on varikatus). Suuremas osas on eluhooned antud alal värvitud. Kasutatud on helekollast, kollast ja oranži värvi. Silla kinnistul paikneval eluhoonel on maja nurgaliistud värvitud tumepruuniks. Alal paiknevatele majadele on omased laiad nurgaliistud, ning paljudel eluhoonetel on hoonesse sissepääsud tehtud kas suletud või avatud eeskodade kaudu. Abihooned on valdavalt värvimata. Katused on viilkatused. Katusekatteks on kasutatud eterniiti. Korruselisus: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Aknad on valdavalt mitmekordse akna ruudujaotusega. Näited alal levinud akna ruudujaotusest on toodud alapeatükis 3.6.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Aknaraamid on valdavalt värvitud valgeks, aknaliistud aga kas valgeks või tumepruuniks.
Piirded	Piirded üldiselt puuduvad. Mõningatel kinnistutel on madal läbipaistev puitaed (latid asetsevad vertikaalselt), kuid see ei piira kinnistut täisulatuses, vaid osaliselt ning jaotab hoovi erinevateks osadeks. Osaliselt on hoovi jaotamiseks kasutatud ka põõsaid. Ainult Silla kinnistu hoovi eraldamiseks ülejäänud kinnistu territooriumist on kasutatud madalat puitaeda (horisontaalsete laudadega).
Haljastus	Haljastus on päris huvitav. Võib arvata, et külatänav oli haljastatud: selle ääres kasvavad vanad kased ning samuti võib vanu kaski märgata kogu küla ulatuses. Kased on arenenud võraga. Künka nõlv on kinni kasvanud: paju liigi esindajad, lodjapuu, vahtra, kase ja halli lepa noorendik. Ka hoovid on haljastatud. Selleks on kasutatud viljapuid, suuremas osas õunapuid, mis moodustavad hoovides väikesed viljapuuaiad. Samuti on mõningatel kinnistutel hoovi territoorium jaotatud viljapuude ja marjapõõsastega erineva otstarbega ruumideks. Selleks on kasutatud näiteks ka hariliku sireli põõsaid.
Kitsendused	Alale ulatuvad Värskaa oja ehituskeeluvöönd (50 m) ja Värskaa-Ulitina (tee nr 18178) maantee sanitaarkaitsevöönd.

3.6.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtuslikul alal ja selle lähiümbruses.
- Säilitada vaated, mis avanevad külale Värskaa-Ulitina teelt, lähenedes külale Ulitina poolt. Säilitada külatee ääres kasvavad kased, mis lisavad küla üldpildile eripära.

Harvendada ja korrastada nõlval kasvav võsa. Soovitatav on siin jätta kasvama ainult kased, ning võimalusel tagada nende uuendamine.

Teedevõrgustik

- Säilitada külatänavad oma praegusel kujul. Külateede korrastamisel säilitada nende looklevus. Uute talude rajamisel tagada kõikidele uutele taludele juurdepääsud külatänavalt.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooned ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 06) näidatud maa-aladele.
- Uued hooned ehitada väljakujunenud ehitusjoonele, mis on määratud teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 06).
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 3-4;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud hoovi (eeskujuks võtta Mäe (93401:005:0339) ja Kraavi (93401:005:0118) kinnistutel paiknevad hoovid), eluhooned paigutada risti küla peatänavaga;
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned, näiteks: Mesipuu (93401:005:0128) ja Mäe (93401:005:0339) kinnistutel paiknevad eluhooned, kuid samuti ka Pärna (93401:005:0341) ja Kraavi (93401:005:0118) kinnistute eluhooned ning Kõivu kinnistul (93401:005:0354) paiknev horisontaalse laudvoodriga paiknev vanem eluhoone (juurdeehitist mitte järgida) (vt foto 32 ja 33). Abihoonete eeskujudeks saab võtta Pärna (93401:005:0341) ja Mäe (93401:005:0339) kinnistutel paiknevad abihooned. Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipi. Soovitatav on säilitada või taastada hooned kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on

kooskõlas talukompleksiga ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.

- Hoone laiendamist teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitatav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha järgides olemasolevate hoonete paiknemist krundil. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades ühtse hoonete kompleksi krundil ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal on esindatud erineva välisviimistlusega hooned: voodrita ümaratest palkidest ja horisontaalse laudvoodriga. Mõeldav on olemasolevatel hoovidel ka kivihoonete rajamine, mis aga kas krohvitakse ja värvitakse üle või siis kasutatakse välisviimistluses horisontaalset laudvoodrit.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.6.4.).
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid või naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alale on iseloomulikud värvimata hooned. Värvidest domineerib alal kollane.
- Katusematerjalina kasutada puitsindlit või -laastu, sobivad ka savikivi, valtsplekk. Mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Perspektiivis on soovitatav korrastada Mesipuu (93401:005:0128) ja Mäe (93401:005:0339) kinnistutel paiknevad hooned. Võimalusel eemaldada alal paiknev vundamendita väike puidust kioskitoline hoone. Alal paiknevad silikaatplokkidest hooned on soovitatav kas krohvida üle või kasutada nende viimistluses horisontaalset laudvoodrit.

Haljastus, piirded

- Hooviruumi eraldamiseks ülejäänud kinnistu territooriumist kasutada madalat (kuni 1,3 m) läbipaistvat vertikaalset plankaeda.
- Säilitada tee ääres kasvavad kased, kuid jälgida pidevalt nende seisukorda. Vajadusel istutada tänavaruumi haljastamistraditsioonide säilitamiseks uued kased. Hoovide haljastamisel kasutada viljapuid ja marjapõõsaid. Samuti võib kasutada ilupuu ja -põõsaste liike.

3.6.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 25. Huvitavaks teeb küla selle paiknemine maastikul: küla paikneb kõrgemal kohal, järsu nõlva ääres. Uute hoonete ehitamisel jälgida väljakujunenud ehitusjoont.

Foto 26. Alale iseloomulikumat hooned paiknevad Mesipuu ja Mäe kinnistutel. Võimalusel tuleb need hooned korrastada.

Foto 27. Külatänav on haljastatud. Väärtuslik kõrghaljastus tuleb säilitada ning mõelda selle uuendamise peale.

Foto 28. Külatänav on looklev. Külatee struktuur tuleb säilitada.

Foto 29. Mesipuu kinnistul paiknev eluhoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 30. Mäe kinnistul paiknev eluhoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 31. Vaade Mäe ja Mesipuu kinnistutel paiknevatele hoonetele kagust.

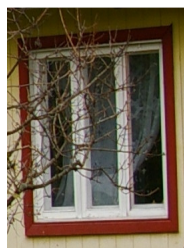

Foto 32. Pärna kinnistul paiknev hoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 33. Kõivu kinnistul paiknev eluhoone on samuti alale iseloomulik näide.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.7. Korela küla ala

3.7.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile ja teedevõrgustikule.

Ala paikneb Värskaa valla kaguosas, Matsuri-Sesniki tee ja Piusa jõe vahel.

Omapäraseks teeb ala selle külastruktuur. Külatüübi järgi on see ridaküla. Ridakülas paiknevad hoovid tihedalt ühel pool külateed.

Külastruktuuri kujunemist on mõjutanud reljeef: ala põhjaosas paikneb kungas, jõe suunas muutub reljeef aga tasaseks. Künka jalamil kulgeb külatee. Suurem osa taluhoovidest paikneb künka nõlval. Kaks talu paiknevad aga tasasemal alal, jõe kaldal (vt foto 34). Küla ümbritseb mets.

Nõlval asuvate taluhoovide eluhooned paiknevad fassaadidega külatänava poole, kuid nad ei asu ühel joonel. Tasasemal alal olevate taluhoovide eluhooned paiknevad aga risti Piusa jõega.

Hoonestus on mitmekesine. Tänu sellele, et hooned on ehitatud endiste hoovide asukohtadele, on säilinud külastruktuur. Hoovid on oma struktuuri poolest avatud, kuid ei oma kindlat vormi.

Hoovistruktuuri säilitamise hea näitena võib tuua Lohatalu kinnistu (93401:008:0373) (vt foto 35). Nimetatud kinnistul on abihoone ehitatud samale kohale ja samas mahus. Ainukeseks miinuseks on siin see, et ehitusmaterjalina on kasutatud silikaatplokke.

Antud alale on iseloomulikud pööninguga ühekorruselised, voodrita ümarpalkidest, vertikaalse ja horisontaalse laudvoodriga hooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

3.7.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Ridaküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Enamus hoove paikneb piki külatänavat. Eluhooned on ehitatud künka nõlvale fassaadidega külatänava poole, kuid mitte kõik eluhooned ei asu ühel joonel. Kaks talu on ehitatud tasasemale alale. Hoovid on enamuses avatud, hooned paiknevad neis väga erinevalt, ning kujult on nad samuti väga erinevad. Lohatalu kinnistul paiknevad hooned moodustavad osaliselt suletud hoovi. Suletud hoovi tunnet aitavad tekitada ka väravad ja aiad.
Teedevõrgustik	Matsuri-Sesniki teelt viib külla looklev pinnastee, mida ääristab ühelt poolt kõrge nõlv, teisel pool aga voolab Vinsaskioja. Antud tee läbib küla ning keerab tagasi Matsuri-Sesniki teele. Väike-Kasetalu ja Lohatalu hoovidesse viivad eraldi juurdepääsuteed.
Maastik/asukoht	Reljeefi vaheldumine on väga järsk: küla põhjaosas on järsk nõlv, sellest paarikümne meetri kaugusel tasasemal alal voolab aga Piusa jõgi. Nõlva jalamil lähedale on rajatud külatänav. Küla ümbritseb segamets. Jõe kaldal kasvavad pajud ning kasvama on jäetud kased.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Eluhoonete välisviimistluses on kasutatud puitu. Samuti domineerib

	abihoonete välisviimistluses puit, kuid mõned neist on tehtud ka silikaatkividest. Katused on viilkatused. Katusekatteks on kasutatud valdavalt eterniiti, kuid näiteks Raatalu kinnistule ehitatud onni katusekatte materjaliks on kasutatud pruuni värvi plekki. Ka Järvela kinnistul paikneva eluhoone katusekatteks on kasutatud plekki. Eluhooned on värvitud, kasutatud on helekollast, kollast ja helerohelist värvi. Abihooned on suuremas osas värvimata, kuid Jõeääre kinnistul reas paiknevad abihooned on värvitud erinevalt: ookerpruun, roheline, helesinine, õrnkollane. Paaril elumajal on nurgaliistud värvitud tumedama värviga kui ülejäänud maja. Korruselisus: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Eluhoonete akende ruudujaotused on valdavalt kahekordsed vertikaalsed, Abihoonetel suuremas osas aknad puuduvad, kui on, siis on nad ühekordse ruudujaotusega. Näide alal levinud akna ruudujaotustest on toodud alapeatükis 3.7.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Aknaraamid on valdavalt värvitud valgeks või kollaseks, aknaliistud aga kas tumekollaseks, pruuniks, tumeroheliseks või siis valgeks.
Piirded	Üldiselt piirded puuduvad. Ainult Jõeääre kinnistu hoov on piiratud läbipaistva puitaia, mis on värvitud tumepruuniks/punaseks (latid on kolmnurkse tipuga). Väravad on terasest, sama värviga värvitud nagu aedki. Lohatalu hoov on piiratud ja jaotatud abihoonete ja erinevat tüüpi aedade abil: võrkaed, läbipaistmatu puitaed, mis on osaliselt värvitud roheliseks, osaliselt on aga värvimata. Väravad on puidust, läbipaistvad, latid asetsevad horisontaalselt.
Haljastus	Küla ümbritseb segamets. Piki Piusa jõge kasvavad kased, samuti kasvavad selle kallastel pajud. Küla territooriumil on üksikud suured kuused. Jõeääre kinnistul paiknev aiamaa on piiratud musta aroonia heki ja hariliku sireli põõsastega. Selgelt nähtav viljapuu aed on rajatud Jõeääre kinnistule. Viljapuu aed moodustab selles hoovis eesaia, eluhoone asub selle taga. Vanad õunapuud kasvavad külatänavaga ääres ka Raatalu kinnistul. Lohatalu kinnistul kasvavad vanad viljapuud erinevates kohtades, uued on istutatud külatänavaga paralleelselt paikneva abihoone seina äärde. Lohatalu kinnistu piirile paralleelselt külatänavaga on istutatud harilikest kuuskedest hekk. Ka Väike-Kasetalu kinnistul on viljapuud istutatud üksikult, skeemita. Ilupuid ja -põõsaid ei ole küla territooriumil palju. Kui, siis on need igihaljad liigid (nt kadaka ja elupuu vormid ja hõbekuused), mis on skeemita istutatud eluhoonete lähedusse. Samuti leidub harilikku sirelit ja marjapõõsaid.
Kitsendused	Alale ulatuvad Piusa jõe ehituskeeluvöönd (50 m) ja Matsuri-Sesniki (tee nr 18233) maantee sanitaarkaitsevöönd.

3.7.3. Planeerimis- ja hoonestamispehmohtted

Ala vaadeldavus

- Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtuslikul alal ja selle lähiümbruses.
- Külale iseloomuliku maastikupildi säilitamiseks on lubatud alale uute talude rajamine selleks ettenähtud aladele (vt joonis 09).

Teedevõrgustik

- Säilitada külatänavaga looklevus. Uute talude rajamisega jätkata (taastada) külateed ning tagada kõikidele uutele taludele juurdepääsud sellelt.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooneid ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.

- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 07) näidatud maa-aladele.
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 2-6;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud hoovi (nt: Lohatalu (93401:008:0373) ja Väike-Kasetalu (93401:008:0271) kinnistute hoovid);
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned, näiteks: Lohatalu kinnistul (93401:008:0373) paiknevad abihooned ja Väike-Kasetalu (93401:008:0373) kinnistul paiknev eluhoone (vt foto 36). Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipe. Soovitav on säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksiga ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.
- Hoone laiendamine teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha, jälgides olemasolevate hoonete paiknemist krundil. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades krundil ühtse hoonete kompleksi, ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal on esindatud erineva välisviimistlusega hooned: voodrita ümaratest palkidest, kui ka vertikaalse ja horisontaalse laudvoodriga. Mõeldav on ka kivihoonete rajamine, mis aga kas krohvatakse ja värvitakse üle või siis kasutatakse välisviimistluses horisontaalset või vertikaalset laudvoodrit.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad.

Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.7.4.).

- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid või naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis. Alal majade värvimiseks on kasutatud nii kollast, rohelist kui ka ookerpruuni värve.
- Katusematerjalina puitsindel või -laast, sobivad ka savikivi, valtsplekk, mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Võimalusel vooderdada vertikaalse või horisontaalse laudvoodriga või siis krohvida üle alal paiknevad silikaatplokkidest hooned. Korrastada kinnistud. Küla miljöösse mittesobivad ehitised asendada sobivatega.

Haljastus, piirded

- Piirete rajamisel kasutada madalat (kuni 1,5 m) läbipaistvat vertikaalset plankaeda.
- Säilitada kõrghaljastus, kuid jälgida pidevalt selle seisukorda. Hoovide haljastamisel kasutada viljapuid ja marjapõõsaid. Samuti võib kasutada ilupuu ja -põõsaste liike.

3.7.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 34. Huvitavaks teeb küla selle paiknemine maastikul: külateest paremale jääb küllaltki järsk nõlv, vasakul aga on maa-ala tasane. Eriti muljetavaldav on see kontrast külla sissesõitmisel.

Foto 35. Lohatalu kinnistul paiknev hoov on hea näide alale iseloomulikust hoovi struktuurist.

Foto 36. Väike-Kasetalu kinnistul paiknevad hooned on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Näide alal levinud akna ruudujaotusest

3.8. Miljööväärtuslik üksikobjekt. Laane talu Kolossova külas

3.8.1. Objekti iseloomustus

Laane talu asub Värskas valla kaguosas, Kolossova külas.

Miljööväärtuslikuks üksikobjektiks on see määratud hoovi omapärase ja hästi säilinud arhitektuurse lahenduse tõttu. Viilkatustega puithooned moodustavad ühtse kompleksi (vt foto 37 ja 38).

Hoov on suletud, hooned koos kõrge läbipaistmatu aiaga moodustavad korrapärase nelinurga. Väljaspool seda paikneb ainult saunahoone. Sisepääs hoovile asub hoovi lõunaosas ning see on tehtud väravana: eraldi on väravad loomadele, vankrile ning väravad inimestele (vt foto 39 ja 40).

3.8.2. Olemasolev olukord

Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Laane talu on traditsiooniline setu kindlustalu, mis on väga hästi säilinud ja kus ka elatakse. Hooned paiknevad nii, et koos aia ja väravatega moodustub kinnine hoov. Hoonete välisseinu on kasutatud puude ladustamiskohtadena.
Teedevõrgustik	Talu juurde viib Matsuri-Sesniki teelt eraldi pinnakattega tee.
Maastik/asukoht	Talu paikneb Kolossova külas Jumalamäe kõrval. Ala on avatud, ainult põhjas kasvab Jumalamäe kasesalu.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Kõik hooned on puidust, viilkatustega. Katusekatte materjaliks on kasutatud nii laaste, tõrvapappi kui ka eterniiti. Hooned on ühekorrukselised. Majad on osaliselt värvitud. On kasutatud kollast ja rohelist värvi. Korrukselisus: eluhoone – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Aknad on kahekordse horisontaalse ruudujaotusega, millest alumine osa on laiem ning jaguneb kaheks vertikaalseks osaks. Akna ülemine osa on kolmekordse vertikaalse jaotusega. Pööningu aknad on kahekordse vertikaalse ja kahekordse horisontaalse jaotusega. Abihoonetel on ka lihtsa ühekorrukselise jaotusega aknaid. Näited akna ruudujaotustest on toodud alapeatükis 3.8.4. Ala illustreeriv fotomaterjal.
Piirded	Piirded puuduvad, sest hooned moodustavad suletud hoovi.
Haljastus	Kõrghaljastus hoovil puudub. Väljaspool hoovi kasvavad kased, harilik toomingas, aedõunapuud ja hariliku sireli põõsad.
Kitsendused	-

3.8.3. Planeerimis- ja hoonestamispõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtusliku üksikobjekti lähiümbruses, et vältida uute hoonete domineerimist käsitletava talukompleksi üle.

Teedevõrgustik

- Teede korrastamisel säilitada talu juurde viiva tee looklevus. Säilitada tee ääres kasvav kask ja õunapuud, mis lisavad juurdepääsuteele ilmet.

Hoonestus

Olemasolev hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooneid ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus.

- Uusi täiendavaid hoonemahtusid ette mitte näha.
- Miljööväärtusliku üksikobjekti säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega järgida ajalooliselt väljakujunenud hoovistruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust ja nende arvu talus):
 - hoonete arv talus: 5;
 - hoonete asend: hooned koos kõrge puitaia moodustavad suletud nelinurkse hoovi;
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete renoveerimisel või rekonstrueerimisel lähtuda olemasolevate hoonete mahtudest. Abimaterjalina kasutada Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuri teaduskonna mõõtmis- ja geodeesiapraktika 2007. aasta aruannet, mis on koostatud Suure-Rääptsova ja Kolossova küla talude kohta.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid kujundusprintsipe. Soovitatav on säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitisi ei ole ette nähtud.
- Uut hoonestust ei ole ette nähtud.
- Hoonete ja hoovi laiendamist ei ole ette nähtud. Vajadusel on see siiski mõeldav, kuid sellisel juhul tuleb hoonete laiendamist teostada hoonete ja hoovi proportsioone jälgides ja säilitades. Hoovi struktuuri säilitamiseks tuleb kõikide hoonete laiendamine teostada üheaegselt. Ei ole lubatud laiendada hooneid ja hoovi juurdepääsutee suunas.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada voodrit ümarpalke või horisontaalset laudvoodrit.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest ja asetusest fassaadil. Hoonetele paigutada puitaknad neile omase ruudujaotustega või restaureerida vanu aknaid.
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid või naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hooned ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Hoone värvimisel kasutada kõikidel fassaadidel ühtset värvilahendust.
- Katusematerjalina puitsindel või -laast, sobivad ka savikivi, valtsplekk, mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.

Haljastus, piirded

- Säilitada hoovi suletus. Vajadusel renoveerida olemasolev aed ja väravad.
- Võimalusel uuendada juurdepääsutee ääres kasvavat kõrghaljastust.

3.8.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 37. Laane talu on väga hea näide traditsioonilisest kinnisest setu taluhoovist. Hoovi struktuur tuleb säilitada.

Foto 38. Vaade talule idast.

Foto 39. Talu juurde viiv tee.

Foto 40. Vaade talule kagust.

Näited akna ruudujaotustest

3.9. Saabolda küla ala

3.9.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile ja teedevõrgustikule.

Ala asub Värskas valla kaguosas. Vaadeldav ala paikneb kahe omavahel ristuva tee vahel. Miljööväärtuslik ala paikneb kahe küla territooriumil: Saabolda ja Kundruse küla territooriumil. See on jälgitav hoovide struktuuride järgi: Kundruse küla territooriumil asuvate talude hoovid on avatud, kuid ei oma kindlat kuju (eluhooned paiknevad nii paralleelselt kui ka risti külatänavaga). Saabolda küla territooriumil paiknevad hoovid on avatud ja nelinurkse kujuga (peaaegu ruudukujulised). Ühine on mõlema küla osa puhul see, et suuremal hulgal kinnistutest on ühesugune kuju: väljavenitatud ristkülik.

Ala on ümbritsetud metsaga. Hooned paiknevad kahel pool külateed. Hoovide taga paiknesid varem põllud, tänapäeval on seal niidud. Kuna osadele kinnistutest ei ole hooneid rajatud, avanewad külateelt vaated niitudele ja nende taga olevale metsale. See tekitab avatud maastiku tunnet.

Eriliseks teeb Saabolda ala külastruktuur. Külatüübi järgi on see tänavküla. Tänavküla on iseloomulik omaette ruumi moodustav külatänav, mida piiritlevad külatee ääres tihedalt paiknevad hooned, piirded ja haljastus. See on hästi jälgitav Saabolda miljööväärtuslikul alal: hooned paiknevad tee ääres, teest eraldavad hoove piirded ja teeäärne haljastus (puud ja hekid) (vt foto 41 – 44).

Tänavküla teeb omapäraseks pinnakatte ja maaliliste kurvidega külatee (vt foto 42 ja 43).

Hoonestus on väga erilaadne. Taluhoovide asukohad on jäänud varasemaga võrreldes samaks, tänu millele on säilinud ajalooline külastruktuur. Hoovid on oma struktuuri poolest avatud, suuremas osas geomeetrilise vormiga. Paaril kinnistul (Tasanurme kinnistu, tunnusega 93401:008:0662 ja Hingla kinnistu, tunnusega 93401:008:0480) on näha suletud setu taluhoovi tunnused: kõrged puidust väravad, mis viivad hoovile, ning osaliselt on säilinud teineteise külge ehitatud hooned (vt foto 45 ja 46). Alale iseloomuliku taluhoovi struktuuriga on Tõrvametsa (93401:008:0082) (vt foto 47), Hingla (93401:008:0480) ja Rähni (93401:008:0229) kinnistute hoovid.

Antud alale on iseloomulikud põõninguga ühekorruselised, voodrita nii ümarpalkidest kui ka tahutud palkidest, savist, ülekrohvitud, vertikaalse ja horisontaalse laudvoodriga hooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

3.9.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Tänavküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Valdavalt on kinnistud sarnase kujuga – väljavenitatud ristkülik. Nende suurused on aga erinevad. Kundruse ja Saabolda küla läbib üks tänav. Külatee on looklev, talude hoovid paiknevad mõlemal pool tänavat. Kundruse küla territooriumil asuvate talude hoovidel ei ole kindlat kuju. Nad on avatud ja hooned paiknevad väga erinevalt (eluhooned paiknevad nii paralleelselt kui ka risti külatänavaga). Saabolda küla territooriumil olevatel kinnistutel paiknevad hooned nii, et moodustuvad nelinurksed (ruudukujulised) hoovid. Ka siin paiknevad eluhooned külatee suhtes erinevalt, kuid valdavalt on nad sellega paralleelselt. Siin on eriti hästi näha säilinud ahenküla struktuur.
Teedevõrgustik	Külatänav paikneb kahe ristuva tee (Värskas-Ulitina ja Saatse-Petseri) vahel. Külatee on pinnastee. Tee on looklev. Teeäärne ala on haljastatud: kasvavad vanad tammed, pappelid ja kased, praegu on tee äärde istutatud kuuse- ja pöõsahekid.
Maastik/asukoht	Arvatavasti paiknesid taluhoovide taga põllud. Reljeef on tasane. Küla ümbritseb segamets, kus domineerivad kased.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Domineerib puit, ainult üksikud hooned on tehtud silikaatkividest või krohvitud. Üksikud abihooned on ka savist. Omapäraks on see, et puidust eluhoonetel ning ka paljudel abihoonetel on laiad nurgaliistud. Eluhooned on värvitud, domineerivad heledad värvid. Mõningad hooned on värvitud aga rootsipunaseks. Katuseks on viilkatus. Katusekatteks on valdavalt eterniit. Üksikutel abihoonetel on kasutatud puitlaaste. Paaril kuuril on ühesuunalise kaldega lamekatused. Korrukselitus: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Aknad on suuremas osas lihtsad: kahekordse vertikaalse jaotusega. Samas on ka keerulisema jaotusega aknaid. Näited alal levinud akna ruudujaotustest on toodud alapeatükis 3.9.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Valdavalt on aknaraamid ja -liistud värvitud valgeks, kuid on ka maju, mille aknaraamid on värvitud tumepruuniks. Teistel aga on aknaraamid värvitud valgeks ning aknaliistud kas kollaseks, rohelseks või tumepruuniks. Mõnel hoonel on need üldse värvimata.
Piirded	Piirded on väga levinud. Kasutatud on erinevaid puitaedasid, kuid valdavalt on need madalad ning piiritlevad talude alasid külatänavast. Paaril hoovil on säilinud ka kõrged, läbipaistmatud puitväravad. Samuti on hoovi piiritlemiseks kasutatud hekke ja puid.
Haljastus	Küla territoorium on haljastatud, omapäraks on siin haljastatud külatänav. Kasutatud on tammesid, kaski, pappeid, lehiseid ja leidus isegi hõbekuusk. Viimane oli hiljuti istutatud – ei ole veel suureks kasvanud. Samuti on tänav ja hoovi maade eraldamiseks istutatud kuuse- ja lehtpöõsahekke. Talude aladele on rajatud viljapuuaiad, seal domineerivad aedõunapuud. Varem on taluhoovide piiritlemiseks kasutatud tammesid, kaski ja isegi lehiseid. Praegu on hoovide kaunistamiseks istutatud erinevaid okas- ja lehtpuude dekoratiivseid liike, samuti dekoratiivseid pöõsaliike. Hooviruumi jaotamiseks on kasutatud viljapuid ja marjapöõsaid.
Kitsendused	Värskas-Ulitina (tee nr 18178) ja Saatse-Petseri (18106) maanteed sanitaarkaitsevööndid.

3.9.3. Planeerimis- ja ehituspõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtuslikul alal ja selle lähiümbruses.

Teedevõrgustik

- Säilitada külatänav looklevus. Tänavaruumi ilme parandamiseks korrastada aiad ja teeäärne haljastus.

Hoonestus

Olemasolev hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooneid ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.

- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 09) näidatud maa-aladele.
- Uued hooned ehitada väljakujunenud ehitusjoonele, mis on määratud teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 09).
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 2-5;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud, valdavalt nelinurkse kujuga hoovi (nt: Tõrvametsa (93401:008:0082), Hingla (93401:008:0480) ja Rähni (93401:008:0229) kinnistute hoovid);
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned, näiteks: Tõrvametsa kinnistul (93401:008:0082) paiknevad hooned; Väike-Lätte (93401:008:0117), Tasanurme kinnistu (93401:008:0662), Väike-Kasvandi (93401:008:0783), Väike-Orava (93401:008:0636), Hingla (93401:008:0480) kinnistutel paiknevad eluhooned (vt foto 47 - 50). Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipe. Soovitav on säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksiga ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.
- Hoone laiendamine teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha jälgides olemasolevate hoonete paiknemist krundil. Soovitav on uute hoonete rajamisel lisada hoovidele korrapärasemat kuju. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades krundil ühtse hoonete kompleksi ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal on esindatud erineva välisviimistlusega hooned: ümaratest ja tahutud palkidest voodrita, savist, horisontaalse ja vertikaalse laudvoodriga, kuid ka ülekrohvitud hooned. Samuti on mõeldav ka kivihoonete rajamine, need aga kas

krohvitakse ja värvitakse üle või siis kasutatakse välisviimistluses vertikaalset või horisontaalset laudvoodrit.

- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.9.4.).
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid või naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alal domineerivad kollane ja tumepunane värvid. Samuti on aga alal pruuniks ja heleroheliseks värvitud hooned. Valdav osa abihoonetest on värvimata.
- Katusematerjalina puitsindel või –laast, sobivad ka savikivi, valtsplekk, mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Perspektiivis on soovitatav ehitada keskkonda sobivalt ümber alal paiknevad silikaatkividest hooned. Alternatiivina krohvida nende seinad üle või siis kasutada välisviimistluses horisontaalset või vertikaalset laudvoodrit. On soovitatav korrastada Tasanurme (93401:008:0662) ja Hingla (93401:008:0480) kinnistutel paiknevad puitväravad ning võimalusel taastada suletud hoovistruktuur.

Haljastus, piirded

- Alal kasutada madalaid, kuni 1,3 m kõrgusega läbipaistvaid puitaedu. Kinnise õuega setu talukompleksi rajamisel saab kasutada ka kõrgeid, läbipaistmatuid puitväravaid. Samuti saab hoovi piiritlemiseks külatänavast kasutada hekke, maksimaalse kõrgusega kuni 1,5 m.
- Võimalusel säilitada maksimaalselt olemasolev tänavahaljastus. Perspektiivis uuendada olemasolev tänavahaljastus. Taluhoovide haljastamisel kasutada viljapuid ja marjapõõsaid, samuti võib kasutada ilupuid ja -põõsaid.

3.9.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

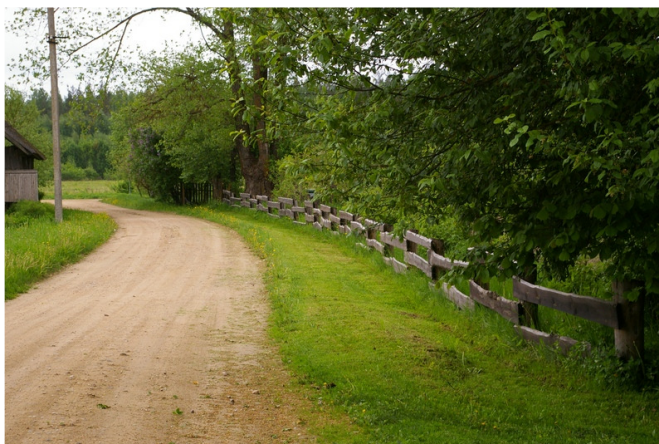

Foto 41. Külatee on looklev ning seda ääristavad madalad, läbipaistvad puitaiad, hekid ja puud.

Foto 42. Ala edaspidisel arendamisel tuleb kindlasti säilitada nii külatee looklevus kui ka väärtuslik haljastus.

Foto 43. Ala haljastamisel on kasutatud papleid, kaski, tammesid, kuuski, õunapuid, sireleid, enelaid, kibuvitsasid.

Foto 44. Puitaed. Alal on kasutatud erinevaid aedu, kuid nad kõik on puidust, madalad (kuni 1,3m) ja läbipaistvad.

Foto 45. Taasnurme kinnistul paiknev värav on hea näide setu suletud taluhoovi väravast. Seda tuleb säilitada, korrastada ning võimalusel taastada suletud hoovi struktuuri.

Foto 46. Hingla kinnistul paiknev värav on samuti hea näide setu suletud taluhoovi väravast. Seda tuleb säilitada, korrastada ning võimalusel taastada suletud hoovi struktuuri.

Foto 47. Tõrvametsa kinnistul paiknev hoov on alale iseloomuliku struktuuriga.

Foto 48. Väike-Lätte kinnistul paiknev eluhoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

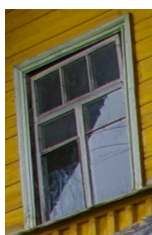

Foto 49. Väike-Orava kinnistul paiknev eluhoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 50. Hingla kinnistul paiknev hoov tuleb võtta eeskujuks uute taluhoovide rajamisel.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.10. Rääptsova küla ala

3.10.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu ilusale asukohale, huvitava struktuuriga säilinud hoovidele ning teedevõrgustikule.

Rääptsova küla asub Värskaa valla lõunaosas, Piusa jõe kõrgel kaldal. Küla on halva juurdepääsetavuse tõttu hüljatud ning on juba paarkümmend aastat inimtühi. Selle tõttu on suurem osa hoonetest hävinud (kas ära lagunenud või ära veetud). Kõige paremini on säilinud neli taluhoovi: Mүүrümäe kinnistul (93401:008:0275) paiknev, selle kõrval jätkuvalt riigi omandis maa-alal paiknev, Kõivu kinnistul (93401:008:0809) paiknev ning Papingu kinnistul (93401:008:0543) paiknev hoov.

Antud ala teeb eriliseks selle asukoht ja maastik. Küla paikneb avatud maapinnal, mis ei ole tasane, vaid lainelise reljeefiga. Talude hooned paiknevad kõrgematel kohtadel. Idast on küla territoorium piiratud kõrge Piusa jõe kaldaga. Läänes paikneb aas, mille taga kulgeb Matsuri-Sesniki tee. Põhjast on ala ümbritsetud männimetsaga, lõunast aga segametsaga.

Vaadates verstakaarti, saab väita, et Suur-Rääptsova on külatüübi järgi olnud tänavküla. Ka 1935.-1939. aastate kaardil on jälgitav tänavküla struktuur, kuid küla alale olid tekkinud juba üksikud eraldiseisvad talud. Vaadates aga tänapäevast Põhikaarti saab öelda, et tegemist on sumbkülaga, kuigi maastikus on veel näha tänavküla struktuuri: Mүүrümäe kinnistult (93401:008:0275) Matsuri-Sesniki tee suunas (vt foto 51). Sumbküla moodustavad tiheda korrapärase kobarana paiknevad talud.

Teedevõrgustik on vaevast jälgitav. Hästi on näha neid teid, mis viivad Kõivu (93401:008:0809), Mүүrümäe (93401:008:0275) ja Papingu (93401:008:0543) kinnistute juurde (vt foto 51 ja 52). Need teed ei ole aga läbitavad väiksemate autodega.

Küla hoonestusest on säilinud ainult nelja talu hooned. Kõivu kinnistu (93401:008:0809) kõrval jätkuvalt riigi omandis oleval maal paikneva taluhoovi hooned on aga sissevajunud katustega, ka seinad on juba kokku varisenud. Alal domineerivad ümaratest palkidest hooned. Papingu kinnistul (93401:008:0543) paiknev eluhoone on aga tahutud palkidest (vt foto 53). Samuti paikneb Papingu kinnistul savist abihoone (vt foto 54). Alal on ka hooneid, mille välisviimistluses on kasutatud horisontaalset laudvoodrit. Hoovi struktuuri eeskujudeks on antud alal Papingu (93401:008:0543), Mүүrümäe (93401:008:0275) ja Kõivu (93401:008:0809) kinnistute hoove (vt foto 55 ja 56). Eluhoonete seas on silmapaistvamad Mүүrümäe kinnistu kõrval asuval, jätkuvalt riigi omandis oleval maal paiknev eluhoone (vt foto 57) ning ka Papingu kinnistul paiknev eluhoone ilma juurdeehitisteta.

Küla omapäraks on see, et säilinud abihoonetel on pööningu puittarindi otsaseina viimistlusmaterjalina kasutatud puitlaaste, mis moodustavad horisontaalse mustri (vt foto 58).

Antud alale on iseloomulikud pööninguga ühekorruselised, voodrita ümarpalkidest hooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

3.10.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Sumbküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Hooned paiknevad nii, et moodustavad hoove: on nii avatud nelinurkse kui ka kaarja kujuga.
Teedevõrgustik	Teedevõrgustik on huvitav – teed läbivad küla iga nurga alt. Võib arvata, et iga talu juurde oli oma juurdepääs erinevatelt teedelt. Hetkel on teed halvas seisukorras, sest küla on maha jäetud. Bussipeatust ei ole.
Maastik/asukoht	Põhjast ja lõunast ümbritseb küla männimets. Sellest läänes asub aas. Idast piirab küla aga kõrge Piusa jõe kallas. Üldjuhul on küla ala küllaltki tasane, ainult (nagu eespool mainitud) idas piirab seda Piusa jõe kõrge kallas ning põhjas, Müürimäe kinnistu taga, on suur reljeefi langus ning lõunas Veremäe oja suunas langeb reljeef samuti.
Hoonestuse iseloomustus	Küla on pikka aega seisnud tühjana. Suurem osa hoonetest on kas ära veetud või siis kokku vajunud. Välisviimistlus: Valdavalt on hooned puidust. Ainult Papingu kinnistul paiknev abihoone on savist. Hooned on viilkatusega. Katusekatteks on valdavalt eterniit. Abihoonetel on katusekatteks kasutatud puitlaaste, kuid ka ruberoidi. Kõivu kinnistul paikneva eluhoone katusekatteks on kasutatud rohelist värvi plekki. Säilinud abihoonetel on pööningu puittarindi otsaseina viimistlusmaterjalina kasutatud puitlaaste, mis moodustavad horisontaalse mustri. Papingu kinnistul paiknev eluhoone erineb teistest. Ta on suuremate mõõtudega, küllaltki hästi säilinud, ainult seda on rikutud erinevate juurdeehitustega, nagu näiteks eterniidist „veranda“. Vaadates säilinud hooneid ja hoonete varemeid võib öelda, et hooned olid värvimata (tehtud olid need ümaratest palkidest). Hiljem ehitatud ja remonditud eluhooned (välisviimistluses on kasutatud laudvoodrit) on värvitud kas kollaseks või siis tumepunaseks. Korruselisus: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Kõivu kinnistul paikneva remonditud eluhoone akende ruudujaotus on lihtne – kahekordne vertikaalne. Samas võib arvata, et hoonete akende jaotused olid keerulisemad. Näited alal levinud akna ruudujaotustest on toodud alapeatükis 3.10.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Säilinud aknaraamid on värvitud valgeks või siis (nagu Papingu kinnistul) on jäetud värvimata. Aknaliistud on värvitud erinevate värvidega: tumepunaseks, valgeks, helesiniseks.
Piirded	Arvestades seda, et küla on pikemat aega seisnud mahajäetuna, ei ole piirded suuremas osas säilinud. Samas on märgata nende jälgi – poste. Papingu kinnistul paiknev hoov on ümbritsetud osaliselt lippaiaga ja osaliselt võrkaiaga. Ka Müürimäe ja selle kõrval asuva hoovi majade ümbruses on näha läbipaistvate puitaedade elemente.
Haljastus	Vaadates Kõivu kinnistul reas kasvavaid kaski, võib öelda, et küla tänavad olid haljastatud. Hoovidesse olid rajatud viljapuuaiad, kuid praeguseks on vähe säilinud. Rohkem haljastust võib märgata Papingu kinnistu hoovil: seal kasvavad nii õunapuud, sirelipõõsad kui ka põis- ja kitseenelad ning lupiinid.
Kitsendused	Alale ulatub Piusa jõe ehituskeeluvöönd (50 m).

3.10.3. Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Vaated Piusa jõe hoida avatuna. Mitte rajada uusi talusid väljaspool selleks ettenähtud alasid (vt joonis 10). Tagada kõigile elanikele juurdepääsud jõe kaldale.

Teedevõrgustik

- Uue teedevõrgustiku rajamisel jälgida reljeefi, ning olemasolevate ja võimalike uute talude asukohti.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooned ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 10) näidatud maa-alale.
- Uute talukomplekside ja nendeni juurdepääsude rajamisel järgida olemasolevate, silmapaistvamate taluhoovide struktuure. Juurdepääsu rajamist teostada nii, et oleksid tagatud juurdepääsud ka teiste võimalike hoovideni. Antud alale koostada ühine detailplaneering, mis aitab tagada parema ja ühtse külastruktuuri ja teedevõrgustiku lahenduse.
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside ehitamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 2-5;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud nelinurkse või siis kaarja kujuga hoovi (nt Müürimäe (93401:008:0275), Papingu (93401:008:0543) ja Kõivu (93401:008:0809) kinnistute hoovid);
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside rajamisel võtta eeskujuks miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned, näiteks: Papingu kinnistul (93401:008:0543) paiknevad elu- ja abihoone; Kõivu (93401:008:0809), Müürimäe (93401:008:0275) ja Varem (93401:008:0274) (vt foto 59) kinnistutel paiknevad abihooned ning Müürimäe kinnistu kõrval asuval jätkuvalt riigi omandis oleval maal paiknev eluhoone. Abimaterjalina kasutada Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuri teaduskonna mõõtmis- ja geodeesiapraktika 2007. aasta aruannet, mis on koostatud Suure-Räätsova ja Kolossova küla talude kohta. Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algeid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipe. Soovitav on säilitada või taastada hooned kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on

kooskõlas talukompleksiga ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.

- Hoone laiendamine teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitatav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha reljeefi ning olemasolevate hoonete krundil paiknemist jälgides. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades krundil ühtse hoonete kompleksi ning sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal domineerivad ümaratest palkidest hooned, kuid on ka horisontaalse laudvoodriga hooned ning üks hoone on savist. Kivihoonete puhul kasutada välisviimistluses horisontaalset laudvoodrit.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.10.4.).
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid. Hoonete värvimisel kasutada naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alale on iseloomulikud värvimata hooned. Hoonete värvimise soovi korral kasutada Värskaa vallale iseloomulike värve: kollane, punakaspruun, heleroheline jt
- Katusematerjalina sobivad puitsindel või -laast, sobivad ka savikivi, valtsplekk. Mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Korrastada säilinud hooned. Perspektiivis on soovitatav likvideerida alal paiknevale eluhoonele tehtud sobimatud (materjalivalik, proportsioonid) juurdeehitised. Soovitatav on viimistleda hoone osad sarnaselt, et hoone moodustaks ühtse terviku.

Haljastus, piirded

- Rajada või taastada puidust piirdeaiad, sest nad on olnud antud alale iseloomulikud. Antud alale võib rajada madalaid, kuni 1,5 m kõrgeid, läbipaistvaid vertikaalseid puidust plankaedu.
- Võimalusel säilitada maksimaalselt olemasolev elujõuline kõrghaljastus, kuid jälgida pidevalt selle seisukorda. Vajadusel likvideerida võsa, mis hakkab vaateid varjama ning ohustama aasade kinnikasvamist ala lääneosas. Võimalusel rajada külade äärde kõrghaljastus. Talude haljastamiseks kasutada viljapuid ja marjapõõsaid, kuid ka ilupuid ja -põõsaid, soovitatavalt neid, mis on traditsiooniliselt kasutusel olnud.

3.10.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 51. Vaade külateele Müürimäe kinnistult. Vaatamata sellele, et küla on seismud pikka aja tühjana, on veel nähtav tänava kulgeline maastikus.

Foto 52. Müürimäe kinnistult Papingu kinnistu juurde viiv tee.

Foto 53. Papingu kinnistul paiknev eluhoone on heas seisukorras ja silmapaistev oma arhitektuuri ja asukoha poolest

Foto 54. Silmapaistva arhitektuurse lahendusega on Papingu kinnistul paiknev savist abihoone.

Foto 55. Huvitava hoonete paiknemisega on Müürimäe kinnistul paiknev hoov. Uute taluhoovide rajamisel võtta eeskujuks antud hoovi struktuuri.

Foto 56. Kõivu kinnistul paiknevad hooned moodustavad nelinurkse kuhu.

Foto 57. Jätkuvalt riigi omandis oleval maal paiknev eluhoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 58. Näide pööningu puittarindi otsaseina viimistlustest.

Foto 59. Vareme kinnistul paiknev hoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.11. Kolodavitsa küla ala

3.11.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile, teedevõrgustikule ja küla üldpildile.

Külalt kirdes paikneb Tartu-Petseri ja lõunas Valga-Petseri raudtee. Küla ümbritseb männimets. Valdav osa hoovidest paikneb alal, mis on tasane ja avatud. Kolodavitsa küla teeb eriliseks huvitav reljeef ja oskuslik hoonete paigutamine sellel (vt foto 60).

Külatüübi järgi on see ahelküla. Ahelkülale on iseloomulik, et õued asetsevad hõredamalt ühel pool teed. Kolodavitsa külale on omane ka see, et hoovid paiknevad mitte kohe külatee ääres, vaid on sellest eemal. Hoovideni viivad juurdepääsud. Küla kinnistutele on iseloomulik ka linnukesekujuline kuju.

Hästi on säilinud ka teedevõrgustik: külateelt (mis aga ei ole üheharuline) taluhoovideni viivad pikad, looklevad juurdepääsuteed (vt foto 61 ja 62). Teed on pinnakattega.

Hoonestus on oma loomult väga erinev. Säilinud on talude asukohad, tänu millele on säilinud ka külastruktuur. Alal esineb nii savist, maakividest, kui ka tahutud ja ümarpalkidest hooneid. Uuemate ehitiste puhul on kasutatud silikaatkive ja -plokke, ümarpalke, horisontaalset ja ka vertikaalset laudvoodrit. Katusetüüpidest esinevad nii viil- kui ka kelpkatused. Hästi säilinud ja huvitava hoovistruktuuriga on Tuule kinnistul (93401:007:0505) paiknev talu (vt foto 62). Antud hoovil ei ole suuri ümberehitustöid tehtud, tänu millele on säilinud hoonete algsed kujundusprintsipid.

Antud alale on iseloomulikud pööninguga ühekorruselised, vertikaalse või horisontaalse laudvoodriga puithooned ning savist ja maakividest abihooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekatte materjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

Suuremas osas on hoonetel säilinud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad (abihoonetel esineb ka ühekordne jaotus).

Negatiivseks on antud ala puhul see, et mõnede eluhoonete ja nende juurdeehitiste ehitamisel on kasutatud küla üldpilti mittesobivaid ehitusmaterjale (silikaatkivi ja -plokke) ja arhitektuurseid lahendusi.

Huvitavaks detailiks, mis samuti eristab Kolodavitsat teistest küladest, on see, et peaaegu kõikide talude juurde viivate juurdepääsude alguses paiknevad talude nimedega sildid, mis on valdavalt tehtud ühes stiilis (vt foto 63). Talude nimetused sildidel on samuti ühes stiilis.

3.11.2. Olemasolev olukord

Küla tüüp	Ahelküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Küla territoorium paikneb n-ö platool, kus hooned paiknevad nõlva ääres, ühel pool külateed. Peaaegu kõik kinnistud on ühesugused – „linnukese“-kujulised. Hooned paiknevad külatäna suhtes väga erinevalt ning erineval kaugusel. Hoovid on avatud. Paari kinnistu hooned moodustavad nelinurkseid hoove; Tuule kinnistul (93401:007:0505) paiknevad hooned moodustavad aga kaarja kujuga hoovi. Omapärane on see, et valdav osa kinnistutest on märgitud nimesiltidega, mis on ühes stiilis.
Teedevõrgustik	On välja kujunenud selge külatänav. Pinnakattega. Tee on looklev, jälgib reljeefi ning sellelt avanevad ilusad vaated Kopliorule.
Maastik/asukoht	Ala paikneb Kopliorus. Reljeef on vahelduv, plastiline. Koidula külast Kolodavitsa külla viiv tee on ääristatud männimetsaga. Küla ala on avatud, kuid liigendatud metsatukkadega, kus kasvavad nii männid kui ka kased. Alast põhjas paikneb Kuldjärve soo.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Valdavalt on kõik eluhooned puidust, välja arvatud Kruusamäe (eluhoone on silikaatkividest) ja Saava kinnistutel (krohvitud) paiknevad eluhooned ning Luksepa kinnistul paiknevale eluhoonele tehtud laiendus (silikaatkividest, kaetud krohviga). Tuule kinnistul on säilinud maakividest hoone varemed, selle aknaavad olid ülevaalt kaarjad ning aknaavade ääred on kaunistatud punaste telliskividega. Abihooned on erinevatest materjalidest: puithooned, savihooned, telliskividest tehtud, Halla kinnistul on säilinud maakividest abihoone. Domineerivaks katuseüübiks on viilkatus, kuid kolmel kinnistul (Tuule (93401:007:0505), Halla ja Kuuse Edgari) paiknevad kelpkatustega hooned. Katusekatteks on kasutatud erinevaid materjale: puitlaaste, eterniiti, plekki, kuid domineerib eterniit. Korruselisus: Suurem osa eluhoonetest on pooleteisekorruselised, välja arvatud Kruusamäe kinnistul paiknev kahekorruseline hoone. Aknad: Akende ruudujaotused on väga erinevad, kõige lihtsam on see uuematel abihoonetel – ühekordne jaotus. Eluhoonetel on suuremas osas kasutatud tavalist kahekordset vertikaalset jaotust. Antud küla iseloomulikuks võib pidada kolmekordset horisontaalset ja kahekordset vertikaalset jaotust (kokku kuus jaotust). Näited alal levinud akna ruudujaotustest on toodud alapeatükis 3.11.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Eluhoonete aknaraamid on suuremas osas värvitud valgeks. Aknaliistud on samuti värvitud valgeks, mõningatel hoonetel aga teise värviga (kollase või rohelisega). Abihoonete aknaraamid on kas värvimata või siis värvitud tumeda värviga (nt pruuniga). Paaril eluhoonel on fassaadide kaunistamiseks kasutatud väikeseid rombikujulisi aknaid.
Piirded	Piirded üldiselt puuduvad. Võrkaeda on kasutatud hoovide osaliseks piiritlemiseks Halla ja Luksepa kinnistutel. Kogu ulatuses on piiratud võrkaiaga Tuule (93401:007:0606) ja Kruusamäe kinnistu hoovid. Valdavalt on hoovide piiritlemiseks kasutatud kas hekki (Tuule kinnistu (93401:007:0505)) või siis viljapuid. Reas kasvavad vanad pärnad ja kased viitavad aga vanadele talukohtadele.
Haljastus	Küla territoorium oli haljastatud, seda näitavad seal kasvavad vanad pärnad ja kased, mis on küllaltki korrapäraselt istutatud. Arvatavasti piiritlesid nad taluhoove. Tänapäeval on talude hoovid haljastatud viljapuude ja marjapõõsastega, osaliselt ka dekoratiivpõõsaste ja -puudega. Ala ümbritseb mets, kus domineerivad männid ja kased.
Kitsendused	-

3.11.3. Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Hoida avatutena vaated niitudele ja orule: vajadusel likvideerida võsa, mis hakkab vaateid varjama; mitte rajada piirdeid. Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtuslikul alal ja selle lähiümbruses.
- Külale iseloomuliku maastikupildi säilitamiseks on lubatud ainult ühele kinnistule uue talu rajamine (vt joonis 11). Uue talu hoonestus rajada endise talu õuealale.
- Külastruktuuri säilitamiseks ei tohi alal ehitisi rajada teisele poolele külateed (ala lääneossa).
- Külamaastiku pildi omapära säilitamiseks ei ole reljeefi kardinaalne muutmine lubatud.

Teedevõrgustik

- Säilitada külatee olemasolev struktuur.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooneid ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 11) näidatud maa-alale. Uue talu hoonestus ehitada endise taluõue asukohale.
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 3-6;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud ebakorrapärase kujuga hoovi (nt: Tuule (93401:007:0505), Halla (93401:007:0380), Kuuse Edgari (93401:007:0386) kinnistute hoovid) (vt foto 62, 64 ja 65) ;
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks ka miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned juurdeehitisteta, näiteks: Tuule (93401:007:0505), Halla (93401:007:0380), Kuuse Edgari (93401:007:0386) kinnistutel paiknevad eluhooned ja väärtuslikumad abihooned; Kruusamäe (93401:007:0176) ja Kuuseaare (93401:007:0236) kinnistutel paiknevad savist abihooned (vt foto 62, 64 - 67). Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.

- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsippe. Soovitatav on säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksiga ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.
- Hoone laiendamist teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitatav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha reljeefi ning olemasolevate hoonete krundil paiknemist jälgides. Soovitatav on uute hoonete rajamisel lisada hoovidele korrapärasemat kuju. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades krundil ühtse hoonete kompleksi ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal on esindatud erineva välisviimistlusega hooned: ümaratest ja tahutud palkidest, savist, maakividest ja punastest tellistest ning laudvoodriga hooned.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.11.4.).
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid või naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alale on iseloomulikud värvimata hooned. Hoonete värvimise soovi korral kasutada Värskaa vallale iseloomulike värve: kollane, punakaspruun, heleroheline jt
- Katusematerjalina kasutada puitsindlit või -laastu, sobivad ka savikivi, valtsplekk, mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Perspektiivis on soovitatav alal paiknevad silikaatkividest hooned keskkonda sobivalt ümber ehitada. Alternatiivina võib krohvida seinad üle või kasutada viimistluses horisontaalset või vertikaalset laudvoodrit. Juurdeehitisel kasutada samast materjalist viimistlust, mis põhihoonel.

Haljastus, piirded, külaplats

- Piirdeid mitte rajada. Majanduslikel otstarvetel on mõeldav kuni 1,3 m kõrgusega läbipaistva plankaia rajamine.

- Võimalusel säilitada maksimaalselt olemasolev elujõuline kõrghaljastus, kuid jälgida pidevalt selle seisukorda. Perspektiivis mõelda olemasolevate pärnade uuendamisele. Vajadusel likvideerida võsa, mis hakkab vaateid varjama. Taluhoovide haljastamisel kasutada viljapuid ja marjapõõsaid, samuti võib kasutada ilupuid ja -põõsaid.
- Küla üldpilti sobivat külaplatsi (vt foto 68) hoida ning hooldada.

3.11.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 60. Vaade külale Saava kinnistult.

Foto 61. Hundi taluni viiv tee. Eriliseks teevad ala looklevad juurdepääsuteed.

Foto 62. Tuule kinnistu elu- ja abihooned on huvitavad nii arhitektuuri kui ka paiknemise tõttu.

Foto 63. Hundi talu nimesilt. Eripäraks on antud ala puhul see, et kõik talud on varustatud ühesuguste nimesiltidega.

Foto 64. Halla kinnistul paiknev hoov on huvitava struktuuriga. Samuti sellel kinnistul paiknevad arhitektuurse lahenduse poolest silmapaistvad hooned.

Foto 65. Kuuse Edgari kinnistul paiknev talu on alale omase hoovi struktuuriga.

Foto 66. Arhitektuurse lahenduse poolest on silmapaistev Halla kinnistul paiknev maakividest hoone.

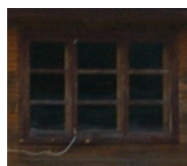
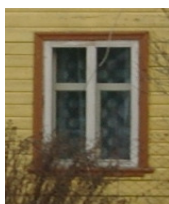

Foto 67. Kuuseaare kinnistul paiknevad hooned on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 68. Külaplats on huvitava paiknemisega maastikul ning täiendab külamiljööd.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.12. Väike-Nedsaja küla ala

3.12.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud hoonetele, külastruktuurile, teedevõrgustikule ja küla üldpildile.

Külatüübilt on Väike-Nedsaja küla tänavküla. Tänavküla on iseloomulik omaette ruumi moodustav külatänav, mida piiritlevad külatee ääres tihedalt paiknevad hooned, piirded ja haljastus. Küla struktuur on hästi säilinud tänu sellele, et antud alal ei ole tehtud ulatuslikke ümberehitustöid. Väike-Nedsaja paikneb maastikul, kus märgalad vahelduvad kõrgemate kohtadega. Seetõttu on küla hoonestatud ala väike ning hooned paiknevad hõredalt (kuivematel kohtadel), tänu millele on ümbritsev maastik vaadeldav majade vahelt kogu külatee ulatuses. Antud ala puhul ongi iseloomulikuks avarus. Samuti on omapärane siin see, et hooned on valdavalt ümarpalkidest ning paiknevad risti külateega. Hoovid on väikesed: valdavalt kahekolme hoonega (erineva otstarbega majapidamishooned on viidud ühe katuse alla), paaril hoovil paikneb ka viis hoonet. Hoovi struktuur on ebakorrapärase geomeetrilise vormiga, avatud.

Tänu sellele, et eluhoonetele ei ole juurdeehitisi tehtud ning neid ei ole ümber ehitatud, on säilinud hoonete algsed arhitektuursed lahendused. Hoonetel on säilinud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad. Iseloomustavaks on siin ka see, et suuremas osas ei ole hoonete viimistluses värve kasutatud. Ainult aknaraamid ja -liistud on värvitud valgeks.

Alale omapäraseid ja hästi säilinud on Allika (93401:007:0651), Metsääre (93401:007:0743) ja Kõivomäe (93401:007:0726) kinnistutel ning viimase vastas jätkuvalt riigi omandis oleva maal paiknevad taluhooned (vt foto 69 – 72).

Hästi on säilinud teedevõrgustik, ainult juurdepääsuteed taludeni on suuremas osas kinni kasvanud ja ei ole maastikus nii selgelt loetavad. Omapära lisab küla ka külatee, mis on rajatud reljeefist ja hoonete paiknemisest lähtuvalt. Tänu sellele on tee looklev ning ala kirdeosas maaliliste kurvidega (vt foto 73 ja 74).

Antud alale on iseloomulikud pööninguga ühekorruselised, voodrita ümarpalkidest hooned. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekattematerjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

Silmapaistavaks on siin hiljuti ehitatud külaplats. Külaplats paikneb küla keskel ning oma loomult ja kasutatud materjalide poolest sobib antud keskkonda (vt foto 75).

3.12.2. Olemasoleva olukorra kirjeldus

Küla tüüp	Tänavküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Kinnistute kujud ja suurused on väga erinevad, kuid suurem osa neist on nelinurkse kujuga. Õuealad paiknevad mõlemal pool külateed, kuid ala põhjaosas paiknevad talude hooned tihedamalt ning korrapärasemalt. Valdavalt paiknevad eluhooned risti külateega. Keskmiselt paikneb talu õuel kolm hoonet. Omapäraseks ja silmapaistev on siin ka see, et küla keskel oja kaldal on korda tehtud külaplats (rajatud on varjualune istekohtadega ja lõkkekoht, samuti on istutatud pihlakad).
Teedevõrgustik	Läbi ala kulgeb tee, mille äärde on rajatud talud. Tee on valdavalt sirge, kuid ala kirde osas on ta maaliline kurv. Bussipeatust ei ole.
Maastik/asukoht	Ala paikneb Värskas valla lääneosas. Reljeef on vahelduv: esineb nii kõrgemaid kui madalamaid kohti. Küla ala on avatud. Ala ümbritseb mets, ning kirde osas piirneb ala sooga.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Hooned on valdavalt ümarpalkidest, üks eluhoone on tahutud palkidest. Mõned hooned on laudvoodriga, ainult Oja kinnistul paiknev väike eluhoone on tehtud silikaatplokkidest. Hooned on suuremas osas värvimata. Ainult Nisu ja Jakobi kinnistute vahel paikneva talu eluhoone on värvitud oranžikas-pruuniks. Alal paiknevad maakividest hoone varemed. Hooned on viilkatustega. Katusekatte materjaliks on eterniit, tõrvapapp ja ka plekk. Korruselisus: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Nelinurksed. Kõige lihtsam on ühekordne ruudujaotus, mis esineb abihoonetel. Eluhoonete kõige lihtsam akende jaotus on kahekordne vertikaalne. Näited alal levinud akna ruudujaotustest on toodud alapeatükis 3.12.4 Ala illustreeriv fotomaterjal. Aknaraamid ja piirdeliistud on valdavalt valgeks värvitud. Esineb ka värvimata aknaraame.
Piirded	Antud alale on piirded iseloomulikud. Suuremal osal kinnistutest on need aga kaduma läinud – säilinud on vaid aiapostid, mis viitavad aedade olemasolule. Osadel kinnistutel on need vahetatud võrkaia vastu. Säilinud piirete järgi saab öelda, et antud külale on iseloomulikud kuni 1,5 m kõrged horisontaalsed lattaiaid ja vertikaalsed lippaiaid. Aiad on värvimata.
Haljastus	Miljööväärtuslik ala paikneb avatud alal, mida ümbritsevad segamets ja soo. Alal paiknevad talud on haljastatud. Selleks on kasutatud erinevaid leht- ja okaspuu ning lehtpõõsa liike. Alal leidub lehiseid, mände, kuuski, kadakaid, kaski, vahtraid, tammi, saari, pajasid, pihlakaid, hobukastaneid samuti viljapuuliike: õuna- ja ploomipuid, pirne, kreeke. Põõsastest leidub sireleid, enelaid; marjapõõsastest: sõstraid, karusmarju, vaarikaid. Ilupõõsad on istutatud endiste taluhoovide piiride äärde, need on laiali kasvanud. Viljapuude ja marjapõõsaste istutamisel ei ole mingit kindlat süsteemi jälgitud. Külaplatsi ala on haljastatud: on kasvama jäetud üksikud noored kuused ja istutatud pihlakaid.
Kitsendused	-

3.12.3. Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Võimalusel säilitada ala ümbritsev mets, mis aitab tagada külale iseloomuliku maastikupildi säilitamist tervikuna. Metsale järgneb avatud ala hoonestusega, mis vaheldub puude ja põõsaste gruppide, aasade ning aiamaadega. Viimaseid ei ole siin hetkel palju. Vältida tuleb ka kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtuslikul alal ja selle lähiümbruses.
- Külale iseloomuliku maastikupildi säilitamiseks on uusi talukomplekse lubatud rajada ainult selleks ettenähtud kohtadele (vt joonis 12).

- Hoida vaated talukompleksidele külateelt avatutena. Mitte rajada tee äärde üle 1,5 meetri kõrguseid hekke; piirete rajamisel kasutada hõredaid puitaedu maksimaalse kõrgusega 1,5 meetrit.

Teedevõrgustik

- Külatänav koos harutänavaga säilitada olemasoleval kujul. Tänavate heakorrastamisel mitte likvideerida olemasolevaid teekurve ning säilitada ja korrastada külatänavalt talude juurde viivate juurdepääsud. Juhul, kui tekib vajadus uute juurdepääsude rajamiseks, tuleb säilitada väljakujunenud teedevõrk ning jälgida krundijaotust.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooned ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 12) näidatud maa-aladele.
- Uued hooned ehitada väljakujunenud ehitusjoonele, mis on määratud teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 12). Külaplatsi taga paiknevale maa-alale ei ole ehitusjoont määratud, siin on soovitatav kruntide vertikaalne jaotus ning uute taluhoovide paigutamisel lähtuda Metsääre kinnistu hoovist.
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 3-5;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud nelinurkseid hoove (nt: Allika (93401:007:0651) ja Kõivomäe (93401:007:0726) kinnistul ning viimase vastas jätkuvalt riigi omandis oleva maal olevad hoovid);
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks Allika (93401:007:0651), Metsääre (93401:007:0743), Kõivomäe (93401:007:0726) kinnistutel ja selle vastas jätkuvalt riigi omandis oleva maal asuvad taluhooned. Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.
- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipi. Soovitatav on säilitada või taastada hooned kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitised rajada nii, et säiliks olemasoleva hoone maht tänavapoolsest küljest vaadatuna. Uus osa ehitada maja hoovipoolse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Abihoonete eeskujuks võib võtta näiteks Kõivomäe

kinnistu vastas jätkuvalt riigi omandis oleval maal paikneva abihoone ja selle juurdeehitise. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksi ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.

- Hoone laiendamine teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on aga mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha reljeefi ning olemasolevate hoonete krundil paiknemist jälgides. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades ühtse hoonete kompleksi krundil, ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal on valdavalt ümarpalkidest välisvoodrita hooned. Võimalik on olemasolevatele hoovidele ka kivihoonete rajamine, nende välisviimistluses kasutada soovitatavalt horisontaalset laudvoodrit või siis krohvi.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.12.4.).
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid või naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alal domineerivad värvimata hooned. Hoonete värvimise soovi korral kasutada Värskaa vallale iseloomulike värve: kollane, punakaspruun, heleroheline jt
- Katusematerjalina kasutada puitsindlit või -laastu, sobivad ka savikivi, valtsplekk, mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Perspektiivis on soovitatav alal paiknev silikaatplokkidest eluhoone keskkonda sobivalt ümber ehitada. Alternatiivina krohvida hoone üle või siis kasutada viimistluses horisontaalset laudvoodrit ning korrastada sissepääs.

Külaplats, haljastus, piirded

- Alal paikneb külaplats, mis on väga heas seisukorras ning tõstab küla identiteeti ja ühtsuse tunnet. Samuti on see tehtud lihtsas stiilis ja lihtsatest materjalidest, kuid sobib väga hästi antud miljöösse. Külaplats tuleb kindlasti säilitada, samuti peab seda regulaarselt hooldama.
- Rajada või taastada puidust piirdeaiad, sest need on antud alale iseloomulikud. Lubatud on rajada madalaid (kuni 1,5 m) läbipaistvaid puidust horisontaalseid plank- või vertikaalseid lippaedu.
- Võimalusel säilitada maksimaalselt olemasolev elujõuline kõrghaljastus, kuid selle seisukorda tuleb pidevalt jälgida. Vajadusel likvideerida võsa, mis hakkab vaateid varjama ning ohustama aasade kinnikasvamist ala kirdeosas. Taluhoovide

haljastamisel kasutada viljapuid ja marjapõõsaid, samuti ilupuid ja -põõsaid. Ala vaadeldavuse säilitamiseks ei ole kõrgete ja ulatuslikke hekkide rajamist ette nähtud.

3.12.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 69. Allika kinnistul paiknev eluhoone on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 70. Metsaääre kinnistul paiknev talu. Antud hoovi struktuur võtta eeskujuks uute taluhoovide rajamisel.

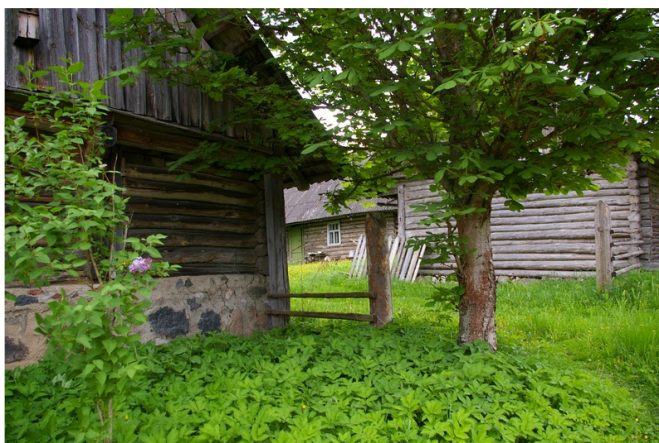

Foto 71. Kõivomäe kinnistu hoov on alale iseloomuliku hoovi struktuuriga. Uute talude rajamisel võtta seda eeskujuks.

Foto 72. Jätakuvalt riigi omandis oleva maal paiknevad hooned on alale iseloomuliku arhitektuurse lahendusega.

Foto 73. Vaade külatänavale.

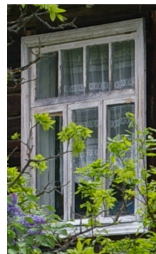

Foto 74. Maaliline kurv ala kirdeosas. Ala edaspidisel arendamisel säilitada külatee struktuur.

Foto 75. Külaplats sobib ala miljöösse ning tõstab küla identiteedi ja ühtsuse tunnet.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

3.13. Vedernika küla ala

3.13.1. Ala iseloomustus

Miljööväärtuslikuks on antud ala tunnistatud tänu hästi säilinud külastruktuurile, teedevõrgustikule ja küla üldpildile.

Vedernika küla rajamisel on oskuslikult kasutatud ja järgitud reljeefi, mis teeb küla eriliseks. Vaadates külale Matsuri-Sesniki teel Matsuri poolt sõites, on näha üksikute majapidamiste katused ja puude grupid. Vaadates külale samalt teelt, kuid Voropi küla poolt sõites, avaneb maaliline vaade külale. Kuna hooned paiknevad üksteise suhtes erinevatel kõrgustel, tekib huvitav katuste "muster". Suurema omapära lisavad külamaastikule künka jalamil voolav Matsuri oja ning maastikku jälgiv looklev pinnastee, mis viib külla (vt foto 76).

Külatüübi järgi on Vedernika tänavküla. Tänavkülale on iseloomulik omaette ruumi moodustav külatänav, mida piiritlevad külatee ääres tihedalt paiknevad hooned, piirded ja haljastus. Vedernika küla puhul on külastruktuur hästi säilinud: külla sissesõitmisel (mõeldud on hoonestatud ala) on selgelt nähtav tänavaruum, mida loovad nii tee ääres paiknevad hooned, reljeef kui ka haljastus (vt foto 77 ja 78). Tänavaruumi olemust rõhutavad aiad, mis paiknevad mõlemal pool teed. Omapära lisab tänavale ka suur vaher, mis kasvab Anna kinnistul paikneva abihoone ääres. Vedernika külale on omapärane ka see, et alguses on küla Venemaa küladele omase struktuuriga (hooned paiknevad kohe tee ääres, majapidamiste hoovidele viivat juurdepääsu teed nagu sellist ei olegi). Ala lõpus on näha juba aga setu traditsioonidele omast struktuuri (hooned paiknevad hoovides teest kaugemal, iseloomulikud on pikad juurdepääsu teed). Säilinud maakividest vundamendivaremed viitavad aga sellele, et hooned paiknesid külateele lähemal.

Hästi on säilinud ka teedevõrgustik: maaliliste kurvidega tänav ning sellelt taludeni viivad lühikesed juurdepääsud.

Üldiselt on hooned hästi säilinud. Hoonetel on säilinud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad. Hoone taastamise ja väljakujunenud hoovi struktuuri säilimise hea näitena saab tuua Mäe-Kuuse kinnistul (93401:007:0181) vana hoone vundamendile ehitatud abihoone (vt foto 79). Antud juhul on järgitud vana hoone gabariite ja proportsioone, seda saab järeldada taastatud hoonet ja selle kõrval paiknevat lagunevat sama tüüpi abihoonet võrreldes. Abihoone taastamisel on muuhulgas kasutatud vanu aknaid, mis on samuti väga hea näide hoonete taastamisest või ümberehitamisest. Ainuke negatiivne asjaolu on siin see, et välisviimistlusmaterjalina on kasutatud silikaatkivi.

Hoonestus on küllaltki erinev. Alale on aga iseloomulikud pööninguga ühekorruselised puidust hooned: kas voodrita ümarpalkidest või siis horisontaalse laudvoodriga. 50-60 aastat tagasi olid valdavaks katusekattematerjaliks puitsindel ja -laast. Antud alale on iseloomulikud mitmekordse ruudujaotusega puitaknad.

Huvitav ning küla ühtsust ja identiteeti tõstev idee külamiljöo kujundamisel on see, et ala majapidamiste postkastid on koondatud ühte kohta ning on tehtud samast materjalist ja samas stiilis.

3.13.2. Olemasoleva olukorra kirjeldus

Küla tüüp	Tänavküla
Hoonete paiknemise iseloom ja õue struktuur	Talud paiknevad künnal. Kinnistud on väga erinevate kujudega. Valdavalt paiknevad hooned ühel pool külateed, kuid tänavküla struktuur on kohapeal selgelt loetav. Hooned moodustavad hoove, kuid kujult ei ole need rangelt korrapärased. Huvitav element on siin see, et talude postkastid on paigutatud ühte kohta ja nad on ühesugused – tehtud lihtsast plekist. Idee on väga hea, kuid materjal võiks olla parem ja kiri postkastidel korralikum.
Teedevõrgustik	Matsuri-Sesniki teelt (18233) küla juurde viiv tee on samaaegselt ka külatänav, mis jälgib reljeefi ning on maaliliste kurvidega. Külatänav kattedeks hoonestatud alal on kasutatud nii maakive kui ka killustikku.
Maastik/asukoht	Reljeef on antud alal vahelduv ja huvitav. Miljööväärtuslik ala paikneb künnal ning sellele avanevad suurepärased vaated. Maaliline vaade küllale avaneb Matsuri-Sesniki teelt, kui tulla Voropi küla poolt. Idas, künnal jalamil voolab Vaatsi kraav, mis lisab külamaastikule veelgi suuremat omapära.
Hoonestuse iseloomustus	Välisviimistlus: Domineerivaks välisviimistlusmaterjaliks eluhoonete puhul on puit, ainult Heini kinnistul paiknev eluhoone on osaliselt valgetest silikaatkividest, osaliselt telliskividest ja osaliselt puidust. Samuti erineb antud eluhoone teistest oma kõrge pööninguga ja liiga järsu katusekaldega. Samuti on valdav osa abihoonetest puidust, kuid esineb ka silikaatkividest abihooneid. Nii näiteks on jätkuvalt riigi omandis maal paikneval talu abihoone silikaatkividest, Mäe-Kuuse kinnistul (93401:007:0181) paiknev silikaatkividest abihoone on aga ehitatud endise abihoone kõrgele maakividest vundamendile. Antud abihoone puhul on kasutatud vanu aknaraame: kitsad, kahekordse horisontaalse ja neljakordse vertikaalse jaotusega. Huvitavaks on tehtud ka abihoone postid sissepääsu kohal – silikaatkivid on värvitud kas roheliseks, kollaseks, valgeks või siis jäetud värvimata nii, et moodustub geomeetiline muster. Eluhoonete ja suurema osa abihoonete välisviimistluses on kasutatud laudvoodrit, kuid leidub ka ümaratest palkidest abihooneid. Laudvoodriga hooned on värvitud, värvidest esinevad õrn roheline, kollane, valge, tume punakaspruun, tumeroheline. Hoonetel on valdavalt viilkatused, ainult jätkuvalt riigi omandis oleva talu abihoonel (garaažil) on kallakuga lamekatus. Katusekatte materjalidest domineerib eterniit, paaril abihoonel on puitlaastud ning ainult ühel laguneval abihoonel Ala-Kuuse kinnistul (93401:007:0191) on kasutatud tõrvapappi. Korruselisus: eluhooned – 1,5 korrust; abihooned – 1 korrus. Aknad: Kõikidel hoonetel on hetkel puitaknad. Eluhoonete puhul on iseloomulik mitmekordne akna ruudujaotus. Abihoonete puhul on kõige lihtsam akna ruudujaotus ühekordne, eluhoonete puhul kahekordne vertikaalne. Näited alal levinud akna ruudujaotustest on toodud alapeatükis 3.13.4. Ala illustreeriv fotomaterjal. Valdavalt on aknaraamid värvitud valgeks. Akende piirdeliistud on samuti paljudel hoonetel värvitud valgeks, kuid mõnedel tumeroheliseks või helepruuniks. Mõningatel abihoonetel on aknaraamid ja -liistud värvitud tumeroheliseks, mõningatel värvimata jäetud.
Piirded	Antud alale on iseloomulik see, et aiad moodustavad kindlalt piiratud tänavaruumi. Suuremas osas on need puidust vertikaalse asetusega lippaiad, kuid kasutuses on ka võrkaiad.
Haljastus	Talude aladel kasvavad üksikud kuused, kased, vahtrad või nende väiksed grupid. Tõenäoliselt on puud isetekelise päritoluga. Taluhoovide haljastamiseks on kasutatud viljapuid ja marjapõõsaid: õunapuid, kreeke, sõstraid, karusmarju, musti arooniaid; samuti ilupuid ja -põõsaid: harilikke sireleid, kibuvitsasid, elupuid, kadaka vorme, nulgusid.
Kitsendused	Matsuri oja ehituskeeluvöönd (25 m). Matsuri-Sesniki (tee nr 18233) sanitaarkaitsevöönd.

Matsuri – Sesniki (tee nr 18233) sanitaarkaitsevöönd.

3.13.3. Planeerimis- ja hoonestuspõhimõtted

Ala vaadeldavus

- Hoida vaade Matsuri-Sesniki teelt külale avatuna. Vältida tuleb kõrgete hoonete ja rajatiste rajamist miljööväärtuslikul alal ja selle lähiümbruses.
- Külale iseloomuliku maastikupildi säilitamiseks on lubatud uusi talukomplekse rajada ainult selleks ettenähtud kohtadele (vt joonis 13).
- Külamaastiku pildi omapära säilitamiseks ei ole reljeefi kardinaalne muutmine lubatud.

Teedevõrgustik

- Säilitada külatänava (alates Matsuri-Sesniki teest) looklevus. Hoida ja uute talude rajamisega jätkata külatänava ruumi, mis on saavutatud hoonete paigutamisega ning aedade ja haljastusega. Tänavaruumi ilme parandamiseks korrastada aiad ja teeäärne haljastus Anna (93401:007:0076) ja Mäe-Kuuse (93401:007:0181) kinnistute vastas paikneval jätkuvalt riigi omandis oleval maal.

Hoonestus

- Olemasolevaid väärtuslikke hooneid ilma tungiva vajaduseta lammutada ei tohi – hoonete lammutamine peab olema põhjendatud. Lammutamine teostada vastavalt kehtivale korrale. Hoone taastamise soovi korral näha ette uus hoone samasse asukohta võimalikult samas mahus ja arhitektuurses stiilis.
- Uus hoonestus näha ette teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 13) näidatud maa-aladele.
- Uued hooned ehitada väljakujunenud ehitusjoonele, mis on määratud teemaplaneeringu kaardil (vt joonis 13). Miku kinnistule (93401:007:0306) ja selle kõrval paiknevale maa-alale ei ole ehitusjoont määratud, siin lähtuda uute talude hoovide paigutamisel Alamäe kinnistu hoovist.
- Küla maastikupildi säilitamiseks tuleb olemasolevate hoonete asendamisel uutega ja uute talukomplekside rajamisel järgida ajalooliselt väljakujunenud külastruktuuri (hoonete traditsioonilist paigutust, nende arvu taludes, maakasutust, väljakujunenud krundijaotust ning teedevõrgustikku):
 - hoonete arv talu hoovil: 3-5;
 - hoonete asend: hooned moodustavad avatud ebakorrapärase geomeetrilise kujuga hoovi (näiteks Anna (93401:007:0076) ja Mäe-Kuuse (93401:007:0181) kinnistute hoovid. Huvitava paiknemisega on hooned Pärna kinnistul (93401:007:0711) (vt foto 80));
 - hoonete maht ja arhitektuur: hoonete rekonstrueerimisel, asendamisel uutega või renoveerimisel kaaluda eeskätt võimalust taastada taluhoovil olemasolevad väärtuslikud hooned. Alternatiivina või uute talukomplekside ehitamisel võtta eeskujuks miljööväärtuslikul alal paiknevad väärtuslikud hooned (juurdeehitisteta), näiteks Mäe-Kuuse (93401:007:0181), Ala-Kuuse (93401:007:0191), Anna

(93401:007:0076), Kaevu (93401:007:0694) ja Maksu (93401:007:0308) kinnistutel paiknevad eluhooned ja väärtuslikumad abihooned ning Toome kinnistul (93401:007:0304) paiknev eluhoone (vt foto 81). Uued hooned peavad olema nii põhiplaanis kui mahus olemasolevate väärtuslike hoonetega sarnaste proportsioonide, gabariitide ja katusekujuga ning sobima talukompleksi ja ümbrusesse.

- Olemasolevate hoonete renoveerimisel, ümberehitamisel või uutega asendamisel peab järgima algseid (kuni 1960. aastateni) kujundusprintsipi. Soovitav on säilitada või taastada hooneid kujundavad iseloomulikud detailid: akende ja uste kuju, nende asend fassaadil, ruudujaotus ja piirdelauad, varikatuste ja katusekarniisi kujundus jms.
- Juurdeehitiste puhul ehitada uus osa maja hoovipoolsesse külge või madalama osana olemasoleva ehitise pikenduseks. Juurdeehitised peavad üldiselt olema sama katusekaldega, nagu on hoonel. Juhul, kui pakutav arhitektuurne lahendus on kooskõlas talukompleksiga ja küla üldilmega, on mõeldav juurdeehitisel teine katusekalle kui hoone põhiosal.
- Hoone laiendamist teostada hoone proportsioone jälgides ja säilitades, samuti tuleb vaadata, et see ei hakkaks domineerima teiste talukompleksi hoonete üle (eriti kui on tegemist abihoonega). Hoovi laiendamist ei ole üldiselt ette nähtud. Soovitav on ehitada uued hooned olemasolevate mittevajalike või lagunevate hoonete asemele. Vajadusel on mõeldav hoovi laiendamine, kuid seda tuleb teha reljeefi ning olemasolevate hoonete krundil paiknemist jälgides. Abihooned ja nende välisviimistlus peavad olema kooskõlas eluhoonega, moodustades krundil ühtse hoonete kompleksi, ja sobima ümbrusesse.
- Välisviimistluses vältida sünteetilisi materjale (nt plastvooder, kiviimitatsiooniga plekk-katus, plastaknad jms). Välisviimistluses kasutada traditsioonilisi ja naturaalseid materjale. Alal domineerivad horisontaalse laudvoodriga ja voodrita ümarpalkidest hooned. Võimalik on ka kivihoonete rajamine, nende välisviimistluses kasutada horisontaalset laudvoodrit või siis krohvida ja värvida üle.
- Akende asendamisel lähtuda algsest ruudujaotusest. Hoonetele paigutada antud piirkonnale iseloomuliku ruudujaotusega puitaknad või restaureerida vanad aknad. Puithoonetele paigutatud plastmassaknad asendada perspektiivis antud piirkonnale iseloomulike ruudujaotustega puitakende vastu (vt alapeatükk 3.13.4.).
- Puithoonete viimistlusel kasutada puidu immutusvahendeid. Hoonete värvimisel kasutada naturaalseid värvitoone (värvitoon ei tohi olla „mürgine“ ehk liiga intensiivne, et hoone või hoonete kompleks ei mõjuks võõrkehana küla üldpildis). Alal on levinud kollaseks või rohelineks värvitud hooned. Abihooned on valdavalt värvimata.
- Katusematerjalina kasutada puitsindlit või -laastu, sobivad ka savikivi, valtsplekk, mõeldavad on ka bituumensindel, bitumeeritud laineline katuseplaat. Katusekalle vahemikus 40-50°.
- Perspektiivis ehitada alal paiknev silikaatkividest eluhoone ümber keskkonda sobivalt või siis alternatiivina krohvida selle seinad üle ja asendada aknad külas levinud aknakuju ja ruudujaotuse vastu. Vana abihoone maakividest vundamendile ehitatud uus abihoone silikaatkivi osa ära krohvida või kasutada viimistluses horisontaalset laudvoodrit, et valge silikaat ei paistaks kohe esimesena silma. Selle abihoone kõrval

on teine kujult sarnane, ümaratest palkidest sissevajunud katusega abihoone. Soovitatakse on lagunev abihoone lammutada ning perspektiivis ja vajadusel ehitada selle vundamendile uus, võttes eeskujuks esialgne hoone või siis kõrval paiknev taastatud abihoone. Võimalusel ja maaomanike soovil ehitada Kaevu ja Pärna kinnistutel paiknevad eluhooned külatänavale lähemale, et tugevdada tänavküla struktuuri. Sellele, et hooned paiknesid varem külatänavale lähemal, viitab maakividest vundament Pärna kinnistul.

Haljastus, piirded

- Rajada või taastada puidust piirdeaiaid, sest need on antud alale iseloomulikud. Võimalusel asendada võrkaiad puidust piirdeaedade vastu. Antud alale võib rajada madalad, kuni 1,5 m kõrged, läbipaistvad vertikaalsed puidust lippaiad.
- Võimalusel säilitada olemasolev elujõuline kõrghaljastus maksimaalselt, kuid jälgida pidevalt selle seisukorda. Vajadusel likvideerida võsa, mis hakkab vaateid varjama. Soovitatakse on külatänavale äärde istutada üksikud puud, mis muudaksid tänavaruumi veelgi atraktiivsemaks. Taluhoovide haljastamisel kasutada viljapuid ja marjapõõsaid, samuti ilupuid ja-põõsaid.

3.13.4. Ala illustreeriv fotomaterjal

Foto 76. Matsuri-Sesniki teelt avaneb maaliline vaade külale. Eriliseks teevad selle maaliliste kurvidega tee, katuste muster ja reljef. Säilitada tee looklevus ja külale avanev vaade.

Foto 77. Alale on omane tänavküla struktuur.

Foto 78. Külatänavat iseloomustab kindel hoonete paiknemise rütm, madalad puitaiad ja üksikud puud.

Foto 79. Mäe-Kuuse kinnistul paiknev abihoone on hea näide hoone taastamisest ja hoovi struktuuri säilitamisest.

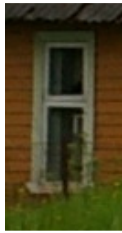

Foto 80. Pärna kinnistu hooned on alale iseloomuliku paiknemisega.

Foto 81. Mäe-Kuuse ja Ala-Kuuse kinnistutel paiknevad rekonstrueeritud ja lagunev abihooned.

Näited alal levinud akna ruudujaotustest

4. PIHKVA JÄRVE RANNA JA VÄRSKA OJA KALDA EHITUSKEELUVÖÖNDITE VÄHENDAMISE ETTEPANEK

Vastavalt hetkel kehtivale Looduskaitseaduse § 38 kehtivad Podmotsa ja Popovitsa küla aladel Pihkva järve 100-meetrine ranna ehituskeeluvöönd ning Verhulitsa küla alal Värskas oja 50-meetrine kalda ehituskeeluvöönd.

Looduskaitseaduse § 34 kohaselt on ranna või kalda kaitse eesmärk rannal või kaldal asuvate looduskoosluste säilitamine, inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramine, ranna või kalda eripära arvestava asutuse suunamine ning seal vaba liikumise ja juurdepääsu tagamine. Ehituskeeluvööndi vähendamise taotlemisel arvestatakse ranna või kalda kaitse eesmärke.

Nimetatud alad paiknevad kompaktses ja tihedas hoonestusega külade aladel ajalooliselt väljakujunenud hoonete paiknemise traditsioonidega.

Podmotsa ja Verhulitsa külates on väljakujunenud ka kindel ehitusjoon.

Arvestades sellega, et nimetatud kolm ala on määratud Värskas valla miljööväärtuslikeks aladeks, tehakse antud teemaplaneeringuga ettepanek vastavate veekogude ehituskeeluvööndite vähendamiseks, et taastada ja säilitada küla üldpilte ja ehitustraditsioone. Hoonete ehitamisel ning maa kasutamisel käsitletataval aladel tuleb tagada kallasraja ja veekogu avaliku kasutamise võimalus.

Tuginedes eespool mainitule, tehakse käesoleva teemaplaneeringuga ettepanek Pihkva järve ranna ehituskeeluvööndi vähendamist Podmotsa külas 100 meetrist 20-96 meetrini (vt joonis 02); Popovitsa külas 100 meetrist 56-99 meetrini (vt joonis 03) ning Värskas oja kalda ehituskeeluvööndi vähendamist Verhulitsa külas 50 meetrist 32-49 meetrini (vt joonis 06).